

Motív Vysokých Tatier vo fotografii

Martin Matula

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací
Ateliér Fotografie

Akademický rok: 2024/2025

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Martin Matula**
Osobní číslo: **K22076**
Studijní program: **B0212A310004 Multimédia a design**
Specializace: **Reklamní fotografie**
Forma studia: **Prezenční**
Téma práce: **1. Textová část:**
Motiv Vysokých Tater ve fotografii
2. Praktický tvůrčí výstup:
a) Výstavní soubor:
...bude mít zpoždění asi 20 minut.
b) Katalog produktů a služeb:
Zbraně modré armády

Zásady pro vypracování

1. Textová část:

rozsah práce: minimálně 25 normostran čistého textu + předepsané přílohy (ilustrace, poznámkový aparát, použitá literatura, ...). Téma textové části by mělo souviset s tématy praktického tvůrčího výstupu. Součástí obhajoby práce je přednáška na téma textové části bakalářské práce v rozsahu maximálně 15 minut včetně obrazové prezentace. Textová část se odevzdává ve třech vyhotoveních, z toho jeden výtisk pro uložení do archivu UTB a dva výtisky v pevných deskách.

2. Praktický tvůrčí výstup:

a) katalog produktů nebo služeb: odevzdává se vázaný katalog obsahující nejméně 17 ks produktových fotografií – formát cca 21x30 cm jako maketa s grafickou úpravou, hodnocena bude technická kvalita fotografií, tisku a kreativita.
b) výstavní soubor (ucelený, koncipovaný soubor fotografií): odevzdává se min. 9 ks fotografií v archivní kvalitě, výstavní formát, libovolná technika, adjustováno + artist's statement cca 250 – 300 slov.
c) uložení do digitálního archivu NAS (<https://nas.fmk.utb.cz>): obsahuje kompletní bakalářskou práci (textová část i praktický tvůrčí výstup). Textová v .pdf formátu a dále všechny fotografické práce v uvedených technických parametrech (náhledy JPG 72dpi a plná data TIFF 300dpi, tisková kvalita, v názvu jednotlivých fotografií příjmení autora/autorky), včetně artist's statementu obou částí praktického tvůrčího výstupu bakalářské práce.

Rozsah bakalářské práce:	viz Zásady pro vypracování
Rozsah příloh:	viz Zásady pro vypracování
Forma zpracování bakalářské práce:	tištěná/umělecké dílo
Jazyk zpracování:	Slovenština

Seznam doporučené literatury:

DIVALD, Karol. : 1887 = The High Tatras through the photo lens of Karol Divald. Vydanie I. Poprad: Nakladateľstvo Region Poprad, [2021]. ISBN 978-80-89891-01-6.

ČANDOVÁ, Gréta a MAREC, Samo. Na chrbte: kniha o tých, čo si naň nakladajú o niečo viac. Vydanie prvé. [Bratislava]: Madebythe, 2023. ISBN 978-80-8271-003-1.

HECKEL, Vilém a PAVEL, Ota. Hory a lidé. Praha: STN, 1964.

PLICKA, Karol. Slovensko. 2. Turčiansky sv. Martin: Matica slovenská, 1949. ISBN 21564/49-II/1.

HORÁK, Ondřej. Průvodce neklidným územím III: příběhy česko-slovenské fotografie. Magnus art. V Praze: Labyrint, 2021. ISBN 978-80-88378-12-9.

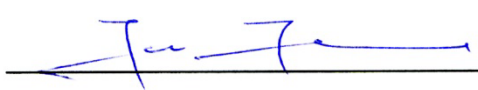
RUDIŠ, Jaroslav. Návod k použití železnice. V Praze: Labyrint, 2023. ISBN 9788088378266.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jiří Černohorský, Ph.D.**
Ateliér Fotografie

Konzultant bakalářské práce: **doc. MgA. Jan Jindra**
Ateliér Fotografie

Datum zadání bakalářské práce: **3. listopadu 2024**

Termín odevzdání bakalářské práce: **23. května 2025**

 Mgr. Josef Kocourek, Ph.D. děkan		 doc. MgA. Jan Jindra vedoucí ateliéru
---	---	---

Ve Zlíně dne 3. března 2025

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění bez ohledu na výsledek obhajoby;
- bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- jedno vyhotovení bakalářské práce v listinné podobě bude ponecháno Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně k uložení;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mně požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá; neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že

- jsem na bakalářské práci pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem řádně citoval(a); v případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor;
- odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

Ve Zlíně, dne

.....
podpis autora

ABSTRAKT

Táto bakalárska práca skúma motív Vysokých Tatier vo fotografii z hľadiska rôznych žánrov a prístupov k fotografii. Hlavným cieľom je analyzovať spôsoby, akými fotografi zobrazovali toto pohorie a skúmať, ako sa tento motív vyvíjal v rôznych obdobiach a žánroch fotografie. Práca sa zameriava na porovnanie prístupov a motívov profesionálnych a amatérskych fotografov, pričom poukazuje na rozdiely v námetoch a význame jednotlivých diel. Zistenia naznačujú, že Vysoké Tatry sa stali symbolom národnej identity, ale zároveň aj predmetom silnej vizuálnej stereotypizácie. Práca ponúka pohľad na to, ako fotografie formujú vnímanie Tatier.

Kľúčové slová: fotografia, hory, národná identita, dokument, koncept

ABSTRACT

This bachelor thesis explores the motif of the High Tatras in photography in terms of different genres and approaches to photography. The main aim is to analyse the ways in which photographers have depicted this mountainrange and to explore how this motif has evolved in different periods and genres of photography. The thesis focuses on comparing the approaches and motifs of professional and amateur photographers, highlighting the differences in themes and meanings of each work. The findings suggest that the HighTatras have become the symbol of national identity, but also the subject of strong visual stereotyping. The thesis offers insight look at how photographs shape the perception of the Tatras.

Keywords: photography, mountains, national identity, documentary, concept

Na tomto mieste by som rád vyjadril úprimné poďakovanie vedúcemu mojej bakalárskej práce, **Mgr. Jiřímu Černoorskému, Ph.D.**, za jeho odborné vedenie, cenné rady a trpezlivosť počas celého procesu tvorby tejto práce. Jeho podpora a ochota deliť sa o svoje znalosti a skúsenosti boli pre mňa neoceniteľným prínosom. Rovnako by som chcel poďakovať mojej rodine, priateľom a najmä Kačí, za jej pomoc a podporu.

Ďakujem!

OBSAH

1	ÚVOD	11
2	O KRAJINÁRSKEJ FOTOGRAFII.....	12
2.1	HORSKÁ FOTOGRAFIA	13
3	VYSOKÉ TATRY AKO NÁMET.....	19
3.1	TATRY AKO SYMBOL SLOVENSKA	19
3.2	TATRY V UMENÍ	22
4	VYSOKÉ TATRY VO FOTOGRAFII.....	28
4.1	DOKUMENTÁRNA FOTOGRAFIA	28
4.2	AMATÉRSKA FOTOGRAFIA.....	44
4.3	UMELECKÁ FOTOGRAFIA.....	47
	ZÁVER	55
5	ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	57
6	ZOZNAM OBRÁZKOV	59
7	ZOZNAM PRÍLOH:.....	67
	PRÍLOHA P I: VOĽNÝ PREPIS ROZHOVORU S FOTOGRAFOM	
	– ROBO KOČAN.....	68

1 ÚVOD

*„Skala nad skalou zázračnou
vari to cesta do neba?
Či si to Boh velký vystavil
pomník ten hrdý pre seba?
Výšavné steny nebo trímajú
priepasti čierne dna nemajú!”¹*

Vysoké Tatry sú neoddeliteľnou súčasťou Slovenska. Ich obraz sa stal symbolom národnej hrdosti, kultúrneho dedičstva a prírodných krás. Toto majestátne pohorie na severnej hranici krajiny, ktoré svojou jedinečnou faunou i flórou fascinuje celé generácie umelcov a milovníkov prírody, jednoznačne slúži ako nevyčerpatelný zdroj inšpirácie.

Cieľom mojej teoretickej bakalárskej práce, ktorá nesie názov „Motív Vysokých Tatier vo fotografii”, je preskúmať, akým spôsobom sa Vysoké Tatry objavujú a zobrazujú v rôznych žánroch fotografie. Skúmanie zahŕňa analýzu historických i súčasných diel a snahu odhaliť, ako fotografia interpretuje atmosféru tohto kúska zeme.

Dôvodom pre výber tejto témy mi bola fascinácia nad zobrazovaním pohoria v rôznych oblastiach umenia ale najmä celková estetika a význam pre miestnu kultúru, čo si určite zaslúži hlbšie prebádanie a spracovanie. Práca bude kombinovať teoretický výskum s analýzou vybraných diel slovenských ale i zahraničných umelcov, ktorí vo svojej tvorbe využívali, či ešte stále využívajú, motív Vysokých Tatier.

V práci sa spolu okrem iného pozrieme na začiatky fotografie horskej krajiny, na to, ako Tatry slúžia ako motív na vyjadrenie národnej hrdosti a identity, čo umožňuje lepšie pochopiť ich význam a vplyv na kultúru, ako sa ich obraz objavuje v rôznych formách umenia, vrátane maliarstva či filmu. Hlavnou kapitolou a predmetom skúmania tejto práce však ostáva ich postavenie vo svete fotografie. Ukážeme si priekopníkov fotografovania vo Vysokých Tatrách, autorov a súbory, ktoré sú svojím charakterom dokumentárneho ale i umeleckého rázu, či tvorbu amatérsku a vplyv sociálnych médií na vizuálny jazyk fotografií tohto prostredia.

¹BOTTO, Poklad Tatier, 2008.

2 O KRAJINÁRSKEJ FOTOGRAFII

V tejto kapitole na úvod rozpíšem pár úvah o tom, čo je podstatou krajinárskej fotografie, ako by mal človek k prírode pristupovať, ak ju chce fotografovať, ale aj o tom, ako je to s fotografovaním krajiny dnes, pod vplyvom nových technológií či sociálnych sietí.

„Diderot (Salon v r. 1767) popisuje se svojí obvyklou bombastičností jakýsi Poussinuv obraz, v němž bylo velmi mnoho osob a zvláště „žena ovinutá ohromným hadem, který ji pohlcuje“, pokračuje těmito slovy: „Takové jsou výjevy, které je třeba si představit, když někdo se chce pustit do krajinářství. Jen těmito scénami se stane krajina stejně zajímavá, ne-li zajímavější než výjev historický. Nejde zajisté o to, zobraziti zde náhodného chodce, tam pasáka ženoucího dobytek, na jiném místě rybaře s prutem v ruce, s očima upřenými na hladinu vodní. Jaký to má vlastně význam? Co to má vyjadřovati, jaká poesie je v tom obsažena?“²

Krajinárska ale aj horská fotografia by mala byť viac než len snahou o zaznamenanie danej oblasti, malo by to byť hľadanie spojenia človeka s krajinou či prírodou, ktorú pozoruje, ale aj hľadanie krásy, nespútanosti, dravosti, majestátnosti, či v neposlednom rade slobody, ktorú vyžaruje. Tak, ako nás príroda žiada, aby sme sa na ňu pozerali s pokorou a úctou, aj fotograf v nej musí vedieť hľadať niečo hlbšie. Spojenie, ktoré dokáže s prírodou nadobudnúť, ak jej naslúcha a vníma správnym spôsobom. Často nejde o to, čo fotograf vidí na mieste, ale o to, ako sa v danom momente cíti. Práve tu sa fotografia krajiny stáva nástrojom na zobrazenie sveta, ako ho autor vníma. Krajiny na fotografiách sú premenou svetla, farieb a času, sú reflexiou nášho vlastného vzťahu k prírode.

V dnešnej dobe sa fotografia technologicky ale aj obsahovo neustále vyvíja a prispôsobuje aktuálnym trendom, estetickým preferenciám či environmentálnym otázkam, a to aj v rámci žánru krajinárskej fotografie. Jedným z najvýraznejších prvkov ovplyvňujúcich fotografie krajín v posledných rokoch je príchod a používanie čoraz modernejších fotoaparátov. Tie fotografom poskytujú možnosť zachytiť fotografovanú scénu omnoho detailnejšie a kvalitnejšie.

²PUYO.C, *Fotografická komposice krajiny*, 1928

Rovnako ako technológia sa dopredu posúva aj samotná kompozícia scén. Fotografi ju dômyselne využívajú ako kľúčový nástroj na ovládanie divákovho pohľadu. Experimentuje sa s perspektívou, zvädza sa hra s popredím či vedúcimi líniami, čo prináša do záberov krajín istú funkčnosť viac než kedykoľvek predtým. Obraz je tak poháňaný kompozičnými prvkami, ktoré oko pozorovateľa vedú hlboko do scén a prinášajú tak nové uhly pohľadu.

Krajinárska fotografia už nemusí byť ani o „plochom“ zobrazovaní niečoho vizuálne príťažlivého. Čoraz častejšie v nej vieme nájsť aj vplyv environmentálnych otázok. Mnohí fotografi sa vo svojej tvorbe snažia upozorniť na dôležitosť ochrany prírody. Fotografie sa tak stávajú nielen objektom estetického záujmu, ale aj nástrojom na prebudenie ekologického povedomia.

V dnešnej dobe už na každý žáner fotografie majú veľký vplyv aj sociálne médiá a krajinárska či horská fotografia nie je výnimkou. Ich popularita ovplyvnila krajinársku fotografiu natolko, že sa často podriaďuje „instagramovým“ trendom. Fotografi sa snažia čo najvernejšie priblížiť známym miestam a scenériám, ktoré sú na sieťach populárne. Tento tlak na vizuálnu homogenitu síce prináša zaujímavú estetiku, no zároveň ohrozuje individuálny prístup k zobrazovaniu krajiny.

Krajinárska fotografia sa neustále posúva a prispôsobuje. Dnes už nie je len dokumentom o mieste, ale aj nástrojom na komunikáciu, odovzdávanie emócií a výziev, ktoré odrážajú našu zodpovednosť voči svetu okolo nás.

2.1 Horská fotografia

Hory sú majestátne a krásne. Stáročia priťahujú ľudí k tomu, aby ich preskúmali, preliezli a prechodili, no zároveň aj zdokumentovali a zaznamenali. Fenomén fotografovania horskej krajiny sa datuje od druhej polovice devätnásteho storočia. Jedným z prvých, ktorí tak učinili, boli francúzski fotografi a bratia **Auguste-Rosalie Bisson** a **Louis-Auguste Bisson**. Bissonovci v roku 1860 cestovali spolu s Napoleónom III., pričom zavítali aj do Švajčiarskych Álp, kde sa im počas vysokohorskej túry podarilo vytvoriť pozoruhodné fotografie horskej krajiny, ktoré neskôr zožali pozitívne ohlasy a reakcie. Motivovaní úspechom bratia o rok neskôr podnikli náročný výstup na najvyššiu horu Švajčiarska – Mont Blanc. Pri výstupe ich sprevádzalo dvadsaťpäť horských nosičov, ktorí mali za úlohu na vrch hory dopraviť vybavenie tmavej komory vrátane piecky na roztápanie snehu a následne získanie vody pre kolódiový proces, ktorým fotografovali.

Celkovo okolo dvestopäťdesiat kíľ vybavenia. To ale nebolo také jednoduché, nakoľko im samotný výstup, ale aj udržiavanie ohňa, sťažoval nedostatok kyslíka vo vysokých nadmorských výškach či nízke teploty, ktoré ale paradoxne mali pozitívny vplyv na samotný fotografický proces, nakoľko kolódium v nízkych teplotách tuhne pomalšie a detaily vykresľuje lepšie. Augustovi sa nakoniec na samom vrchole podarilo vytvoriť len tri fotografie, ostatné vznikli o niekoľko desiatok metrov nižšie. Výsledné fotografie z ich Alpských expedícií zoradili bratia do súboru s názvom „Mont Blanc a jeho ľadovce“.³

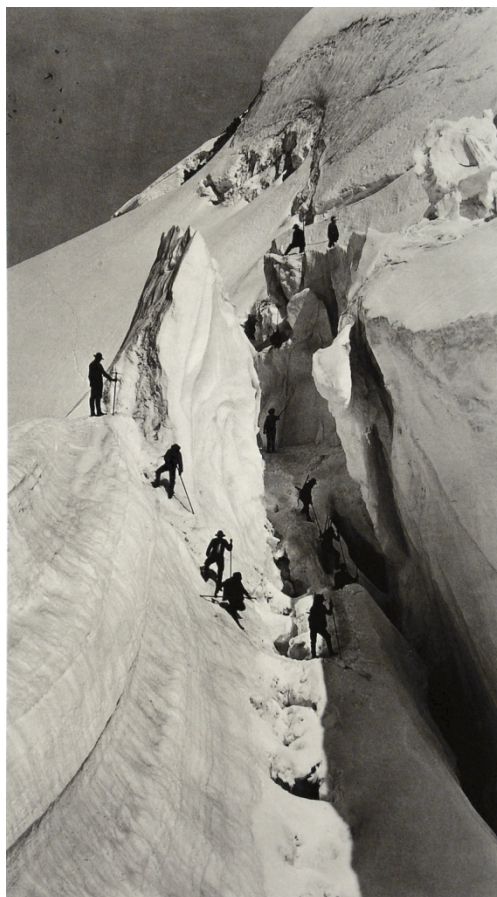
V rovnakom čase ale na opačnom konci sveta sa o zaznamenanie sily a krásy hôr snažila ďalšia expedícia, tentokrát pod vedením anglického fotografa **Samuela Bournea** sprevádzaného tridsiatimi nosičmi, ktorý sa vydal 29. júla 1863 na jednu z jeho troch výprav do Indickej časti Himalájí. Z tejto výpravy si Bourne odniesol 147 negatívov vytvorených rovnako ako Bissonovci technikou mokrého kolódiového procesu. 3. júla 1866 sa Bourne vydal na tretiu a zároveň najväčšiu z expedícií za Himalájskymi štítmi. Tentokrát už ho sprevádzalo vyše osemdesiat nosičov, ktorí okrem chemikálií a prenosnej komory niesli aj značné zásoby jedla a zvierat. Ich cieľom bol prameň rieky Gangy. Pri prechode sedlom s nadmorskou výškou vyše päťtisícpäťsto metrov nad morom vznikli aj tri fotografie, ktoré sa stali držiteľmi rekordu o najvyššie vytvorené fotografie doposiaľ.⁴

Obrázok 1: Bratia Bissonovci, ColduGéant, 1861

³HLAVÁČ, Dejiny fotografie, 1987.

⁴ THE METROPOLITAN MUSEUM OF ART, Samuel Bourne, [2017].

Obrázok 2: Bratia Bissonovci, Ľadovcová trhlina, 1862

Obrázok 3: Samuel Bourne, The Manirung Pass, 1866

Obrázok 4: Samuel Bourne, Views of India, 1863

Začiatkom 20. storočia sa fotografická technológia zjednodušila a stala sa dostupnejšou, čo umožnilo oveľa viac experimentov a umeleckého využitia. Zároveň sa zmenilo vnímanie prírody, ktorá už nebola len predmetom vedeckého skúmania, ale aj predmetom ochrany a tvorivej inšpirácie. Objavili sa fotografi, ktorí nezobrazovali horskú krajinu len ako monumentálnu oblasť, ale využívali ju ako médium na vyjadrenie filozofických a ekologických myšlienok. Najvýraznejším predstaviteľom tohto obdobia pôsobiacim v prvej polovici 20. storočia bol **Ansel Adams**.

V jeho tvorbe sa spája mimoriadna technická zručnosť s hlbokým estetickým cítením a silnou environmentálnou výpoveďou. Horské masívy prevažne Yosemiteského národného parku sa v jeho fotografických dielach stávajú takmer symbolickými. Omnoho viac než poctou nádhre prírody sú skôr výzvou na jej ochranu. V tomto ohľade Adamsove diela znamenajú posun od jednoduchého zobrazenia fotografie k oveľa umelečkajšiemu a subjektívnejšiemu prístupu pri uvažovaní o fotografovaní horských krajín.

Obrázok 5: Ansel Adams, The Tetons and the Snake River, 1941

Ľudí, ktorí fotografovali horské krajiny, je veľké množstvo. Samozrejme, táto práca nie je o horskej fotografii ako takej, no ako premostenie a prepojenie medzi horami a domácim prostredím zmienim ešte jedného fotografa a tým je Vilém Heckel.

Vilém Heckel sa narodil v Plzni roku 1918 a po vzore jeho otca sa veľmi zaujímal o turistiku a fotografiu, ktorú mal aj vyštudovanú, respektíve vyučenú. V päťdesiatych rokoch sa dostal k horolezectvu a tým aj k fotografovaniu rôznych expedícií, ako napríklad na Kaukaze, v Afganistane či Peru, ktoré sa však jemu a celému tímu stalo osudným, nakoľko ich zavalila lavína v tábore pod horou Huascarán. Za svoj život, ale aj po ňom, však vydal a uverejnil veľké množstvo fotografií a kníh, ktoré nám približujú hory a život v nich aj jeho okom.⁵

Ako som už spomínal, horskú krajinu fotografovalo od čias vzniku fotografie veľké množstvo ľudí a tak som v tejto kapitole opísal len veľmi úzky historický prehľad, ktorý nám lepšie pomôže pochopiť a vnímať estetiku a symboliku zobrazovania hôr vo fotografii.

⁵ HECKEL, Životopis, 2023.

Obrázok 6: Vilém Heckel, Hindúkuš, 1965

Obrázok 7: Vilém Heckel, Hindúkuš, 1965

3 VYSOKÉ TATRY AKO NÁMET

V tejto kapitole sa pozrieme na využívanie Tatier ako motívu pre rôzne podoby symbolizmu, národnej identity, ale aj umenia či kinematografie.

„Duch Slovákov je ruch Tatier, duch pôvodný, mocný, veľký, železný ako tieto Tatry veľké, mocné, železné, nezmerané, a tu je veľiká primeranosť a harmónia. Ako máš Tatry, tak máš aj ľud tatranský, hneď taký, hneď onaký. Každá dolina a každé oddelenie vrchov má svoje zvláštnosti...“⁶

Vysoké Tatry, majestátne vrchy na severnej hranici Slovenska, sú viac než len horským masívom. Ich ikonická silueta sa stala národným symbolom a zdrojom hrdosti pre mnoho Slovákov. Tento jedinečný prírodný útvar známy svojou krásou a divokosťou preniká do kultúrneho, historického a umeleckého kontextu krajiny a obyvatelia ich často vnímajú ako metaforu národnej identity.

3.1 Tatry ako symbol Slovenska

Fakt, že sú Tatry vnímané veľmi symbolicky a národne, potvrdzuje už samotná hymna Slovenskej republiky, ktorej text vznikol v roku 1844 a Tatry sa v nej spomínajú s veľkou vznešenosťou a burcujú k povstaniu.

*„Nad Tatrou sa blýska,
hromy divo bijú.
Zastavme ich bratia,
veď sa ony stratia,
Slováci ožijú.“⁷*

Nejedná sa však len o hymnu. Tatry sa v piesňach, či už ľudových alebo moderných, objavujú pomerne často. Autorov a textárov očarujú už spomínanou krásou, divokosťou, slobodou, ako v prípade interpreta **Václava Petlana** a jeho piesne „V Tatrách“, ale aj zľudovenými vtipmi ako napríklad v prípade hudobnej skupiny **Smola a Hrušky** a ich piesne s názvom „Český turista v Tatrách“.

⁶KRČMÉRY, Estetická retrospektíva, 2006.

⁷MATÚŠKA, Nad Tatrou sa blýska, 1844.

*„Krásne je v Tatrách,
tam hore vysoko na skalách,
na kosodrevinách a stráňach,
v hlbokých tichých dolinách.“⁸*

*„Jsem český turista v Tatrách
V bílých ponožkách mé tělo chátrá
Jsem český turista ve Vysokých Tatrách
Horská služba po mně pátrá“⁹*

Medzi mnohými vrchmi, ktoré pohorie Vysokých Tatier ponúka, sa v symbolickej rovine vyníma jeden viac než ostatné. Je to vrch Kriváň. Už od 19. storočia sa spája s národovectvom, slobodou a národným obrozením. Najviac sa o to pričínili Štúrovci, ktorí tento vrch pokladali za symbol slovanskej vzájomnosti.¹⁰

Dobрым príkladom sú v tomto aj politické kampane. Napríklad Slovenská národná strana (SNS) v minulosti využívala národné symboly vrátane Kriváňa na oslovenie svojich potencionálnych voličov. Hora predstavuje nielen prírodné krásy, ale aj kultúrne dedičstvo, čo z nej robí silný symbol v politickom diskurze. Predstavitelia Slovenskej národnej strany sa aktívne zúčastňovali na politických fórach a zhromaždeniach, kde hlásali svoju angažovanosť v prospech národných záujmov. V ich volebných heslách sa často zdôrazňovali témy návratu k národným koreňom a potvrdenia slovenskej suverenity a tieto posolstvá boli posilnené obrazmi vrchu Kriváň.

⁸PETLÁN, V Tatrách, 1953.

⁹SMOLA A HRUŠKY, Český turista v Tatrách, 2018.

¹⁰WIKIPEDIA, Kriváň (vrch v Tatrách), 2024.

Obrázok 8: Slovenská národná strana, 2019

Politické kampane však nie sú jediné miesta, na ktorých sa tento vrch objavuje. Milióny Slovákov ho denne nosia vo svojich peňaženkách. Kriváň sa objavuje na zadnej strane jedno, dvoj a päť centovej euromince. Samotná Národná banka píše:

„Tatranský štít Kriváň je spätý s významnými udalosťami slovenského národa. Ako cieľ národných vychádzok štúrovcov zohral významnú úlohu v boji za národné uvedomenie. V jeho oblasti prebiehali boje za slobodu počas Slovenského národného povstania. Stal sa preto symbolom ochrany svojbytnosti slovenského národa a jeho historického územia.“¹¹

Obrázok 9: Päť centov, 2008

¹¹ NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA, Slovenské strany euromincí, 2008.

3.2 Tatry v umení

Ako dobre vieme, fotografia sa plynulou cestou vyvinula z kresby a maľby. Inak to nebolo ani v prípade Tatier, ktoré, síce trochu neskôr, ale boli v maľbe zobrazované veľmi početne.

Vysoké Tatry ako významný prírodný a kultúrny symbol majú bohatú históriu aj v oblasti umenia, ktorá sa odráža v rôznych umeleckých technikách a štýloch. Táto oblasť inšpirovala umelcov od stredoveku až po súčasnosť. Prvé zmienky o Tatrách v umení sa objavujú už v stredovekej sakrálnnej maľbe. Na freske z víťazného oblúka Kostola svätého Egídia v Poprade z prelomu 14. a 15. storočia je tatranská panoráma zobrazená ako pozadie pre biblické výjavy, ktoré ukazujú symbiózu miestnej krajiny a náboženských príbehov. Jedno z prvých svetských diel s motívom Vysokých Tatier je aj erb rodiny z Veľkej Lomnice, **Berzeviczyovcov**, z polovice 15. storočia, ktorého hlavným motívom je kamzík stojaci na masíve Lomnického štítu.

Tatry však dlhú dobu stáli mimo umeleckého vnímania. Vznikali tu iba ilustrácie ako súčasť vedeckých skúmaní, máp a cestopisov. Vysoké Tatry sa stali uznávaným krajinárskym motívom až v devätnástom storočí. Smerovali do nich cesty mnohých domácich aj zahraničných umelcov, ktorí v tvorbe začali presadzovať voľne odpozorovanú prírodu či kult hôr.¹²

Obrázok 10: Viktor Hermély, Štrbské pleso II., 1953

¹²ONDRUŠEKOVÁ, Tatry v umení, 2016.

Obrázok 11: Anton Jasusch, Tatry, 1912

Obrázok 12: Ladislav Mednyánszky, Vysoké Tatry od Strážiek, 1880

Maľba samozrejme nie je jediná umelecká disciplína, ktorá bola Tatrami silno inšpirovaná, okrem fotografie, na ktorú sa pozrieme v samostatnej kapitole, boli naše najmenšie veľhory už oddávna inšpiráciou aj pre mnohých tvorcov filmových, respektíve kinematografických diel. Spomenieme si tu pár najvýznamnejších a môjmu srdcu najbližších z nich.

Jedným z prvých filmových počinov, v ktorých sa Tatry objavujú a je známy po celom svete, je *Nosferatu* z roku 1922. Pohorie v tomto filme znázorňuje nehostinné prostredie Transylvánie, domova grófa Orloka.

„Film sa natáčal v mesiacoch august až október 1921, no málokto už vie, že sa natáčalo aj na Slovensku. Vo filme môžete vidieť scény z lokalít ako Vrátna dolina, Jánošíkové diery, Oravský hrad, splavovanie Váhu, Starhrad pri Žiline, Dolný Kubín, Nová Lesná, veľa rôznych pohľadov na Tatry ako napr. Poľský hrebeň, Gerlachovský štít, Slavkovský štít, Veľický štít, Končistá, Zamrznutý kotol atď.“¹³

Meno **Karol Plicka** je všetkým dobre známe, na jeho fotografickú tvorbu sa pozrieme neskôr, no o prínos do kinematografie, ktorá zobrazuje Tatry, sa zaslúžil aj on. V roku 1933 uzrela svetlo sveta filmová poéma s príznačným a dnes už legendárnym názvom *„Zem spieva“*. Základnou dejovou líniou tohto filmu je vidiecky život spojený s neustálym kolobehom prírody – od konca zimy až po jeseň. Tento dokument nezobrazuje len život ľudí, ale aj obydľia a prostredie, v ktorých sa nachádzali, a preto zobrazenie Tatier nie je výnimkou ani v tomto prípade, i keď je pravdou, že tu vytvárajú len akúsi kulisu v pozadí, no stále je silno cítiť ich prítomnosť, majestátnosť a pocitovú nehostinnosť, ktorá podtrháva estetiku a spôsob života pod ich úpäťami.¹⁴

¹³ZCR VYSOKÉ TATRY, Vysoké Tatry vo filmoch, 2016.

¹⁴MÚZEUM SLOVENSKÝCH HISTORICKÝCH ZVUKOVÝCH NAHRÁVOK, *Zem spieva*, 2024.

Obrázok 13: Friedrich Murnau, Nosferatu, 1922

Obrázok 14: Karol Plicka, Zem spieva, 1933

Nedá mi nespomenúť aj jeden z mojich najobľúbenejších snímkov, ktorým je film *Medená veža* Martina Hollého z roku 1970. Tento film patrí ku kľúčovým dielam slovenskej kinematografie, ktoré využívajú symboliku a vizuálnu silu Vysokých Tatier s osobitnou duchovnou hĺbkou. Príbeh o priateľstve, konflikte a túžbe človeka po slobode posúva diváka do nehostinného horského sveta, ktorý nie je vo filme len kulisou, ale plnohodnotnou postavou. Vo filme znamená horské prostredie zároveň slobodný priestor a samotu. Hlavní hrdinovia sa ocitajú oddelení od bežného sveta, čo ich núti konfrontovať vlastné myšlienky, pocity a vzťahy.

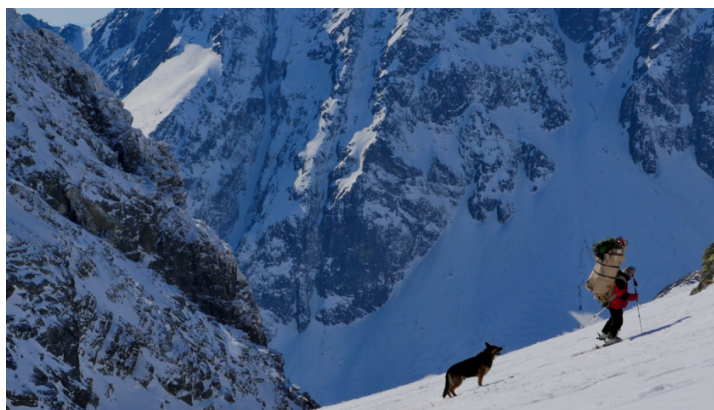
Tento film sa o rok neskôr dočkal aj svojho voľného pokračovania v podobe snímku *Orlie Pierko*, takisto pod taktovkou Martina Hollého. Pokračovanie zobrazuje predieranie sa životom dvoch kamarátov z pôvodnej trojice po tragickej smrti jedného z nich. Bez práce, bez kamaráta a čo najhoršie, bez prístupu k výšinám a ich horskej chate, sa utápajú vo fádnosti existencie tu dole, no stále s túžbou vrátiť sa „do oblakov“.

Obrázok 15a Obrázok 15b: Martin Hollý, *Medená veža*, 1970

Filmová tvorba týkajúca sa Vysokých Tatier nie je striktne smerovaná iba na hrané snímky. Ich prostredie je prirodzene lákavé aj pre dokumentaristov, ktorí vidia motiváciu v príbehoch známych horolezcov, nosičov či štítov. Jedným z najvýraznejších a najznámejších je bezpochyby Pavol Barabáš.

Pavol Barabáš, narodený roku 1959 v Trenčíne, je významný slovenský režisér, scenárista a dobrodruh. Preslávil sa svojou rozsiahlou dokumentárnou tvorbou, ktorá sa zameriava na život v extrémnych, najmä horských podmienkach. Jeho cesta k dokumentovaniu Tatier viedla práve cez kariéru horského nosiča. Filmy z jeho produkcie získali už vyše štyristo ocenení po celom svete. K najznámejším z nich patria „Sloboda pod nákladom“, „Horský vodca“ či „Vábenie výšok”.¹⁵

Obrázok 16: Pavol Barabáš, Sloboda pod nákladom, 2016

Obrázok 17: Pavol Barabáš, Vábenie výšok, 2017

¹⁵BARABÁŠ, O mne, [2003].

4 VYSOKÉ TATRY VO FOTOGRAFII

V tejto kapitole, ktorá tvorí kľúčovú časť mojej práce, sa pozrieme na rôzne formy a prístupy použité pri zobrazovaní Vysokých Tatier v samotnej fotografii. Delená nebude časovo, ale skôr podľa spôsobu, respektíve motivácie fotografovať. Štúdia bude zahŕňať celý rad fotografických štýlov od priekopníckych dokumentárnych záberov zachytených Karolom Divaldom cez umeleckú či amatérsku fotografiu spojenú so sociálnymi sieťami.

4.1 Dokumentárna fotografia

Počiatky fotografovania vo Vysokých Tatrách sa nesú v silnom vizuálnom jazyku tamojšej doby a s tým spätými fotografickými technikami, ktoré v tom čase prevládali. Mokrý kolódiový proces, ktorého malá citlivosť a tým pádom nutné použitie dlhých expozičných časov definovali už vopred, ako bude väčšina fotografií vyzeráť. Kompozície boli veľmi „ploché“ a statické. Jednoducho sa šlo na istotu a experimentovaniu neboli dvere otvorené. Príkladom na to môže byť Karol Divald, ktorý Tatry fotografoval ako jeden z prvých.

Karol Divald, narodený 2. novembra 1830, bol významný fotograf pochádzajúci z Banskej Štiavnice. Jeho akademická cesta sa začala na lýceu v Egeri a vyvrcholila získaním titulu magistra farmácie na Viedenskej univerzite. Krátko pôsobil v Rakúsku a potom si založil lekáreň v Bardejove. Následne sa však rozhodol odísť z oblasti farmácie. V roku 1860 si zaobstaral fotoaparát z druhej ruky, čo znamenalo začiatok jeho fotografickej cesty. Spočiatku fotografoval v priestoroch bardejovských kúpeľov a od roku 1863 pracoval v Prešove, konkrétne na dvore domu rodiny Dessewffyovcov. Práve v Prešove sa oženil s Borbálou, dcérou zámožného meštana Ľudovíta Steinhübela. V roku 1865 si v Prešove založil fotografický ateliér a následne rozšíril svoju činnosť do Starého Smokovca, Bardejova a Budapešti. Jeho krajinárske fotografie a mestské scenérie získali značný ohlas. Pozoruhodné je, že Karol Divald bol prvý, kto fotografoval vo Vysokých Tatrách. V období rokov 1860 až 1880 sa fotografovaniu v exteriéri venovali len najskúsenejší uhorskí fotografi, ktorí využívali mokrý kolódiový proces. V rokoch 1873 až 1879 vydal album s fotografiami Vysokých Tatier a vytvoril sériu veľkých obrazov s rozmerom 40x50 centimetrov, zobrazujúcich Pieniny. Popularita jeho fotografií Vysokých Tatier pretrvala dlhé obdobie, pričom bolo možné zakúpiť si ich nielen v drahých fotoalbumoch, ale aj jednotlivo.

Od roku 1890 sa fotografie Vysokých Tatier predávali aj ako pohľadnice. Jeho prínos vo fotografii a dokumentácii prírody v tejto oblasti je príznačný, čím sa stal priekopníkom v oblasti krajinárskej fotografie na Slovensku.¹⁶

Obrázok 18: Karol Divald, Zelené pleso v Bielovodskej doline, 1873

Obrázok 19: Karol Divald, Ľadové pleso pod Poľským hrebeňom, 1873

¹⁶ MÚZEUM TATRANSKEJ KINEMATOGRAFIE A FOTOGRAFIE, Karol Divald, [2015].

Po filmovej tvorbe **Karola Plicku** sa pozrieme bližšie aj na tú fotografickú. Bol jedným z najvýznamnejších predstaviteľov slovenského umeleckého dokumentarizmu, o čom vypovedajú aj fotografie Tatier, ktoré vytvoril. Je známe, že žiadna z jeho fotografií nebol iba náhodný záber a všetko okolo danej fotografie mal premyslené. Kompozíciu, svetlo, prostredie a tak ďalej. To platí aj o jeho fotografiách Tatier, ktoré v jeho tvorbe vieme zbadať v dvoch rovinách. Prvou je akýsi sociálny dokument, v ktorom zobrazuje vidiecky a roľnícky život a prácu obyvateľov podtatranských dedín, ako napríklad sušenie ľanu či oranie pôdy, kde v mnohých záberoch je v pozadí viditeľný masív Vysokých Tatier, ktorý rovnako ako v prípade filmu *Zem spieva*, podčiarkuje atmosféru tamojšieho života a vytvára tak pomyselný kontrast, nebojím sa povedať, medzi nebom a zemou.

Druhou rovinou, ktorú na jeho fotografiách v kontexte s Tatrami môžeme vypožorovať, sú fotografie Tatier ako takých. Ide o trochu obyčajnejšie krajinárske fotografie, ktoré zobrazujú rôzne pekné scenérie v tatranskom prostredí, ako napríklad vodopády či plesá. Tieto zábery sú na jednu stranu obrazom doby, respektíve podoby daného prostredia v čase vytvorenia týchto fotografií, a na druhú stranu by sa dali vnímať ako predchodca propagačných materiálov pre turistické zviditeľnenie Vysokých Tatier.

Obrázok 20: Karol Plicka, Vysoké Tatry z juhu, 1928

Obrázok 21: Karol Plicka, Vo Važci pod Tatrami, 1928

Obrázok 22: Karol Plicka, Štrbské pleso, 1928

Obrázok 23: Karol Plicka, Veľký vodopád, 1928

Čo sa týka zobrazenia ľudí daného prostredia, to, že práve oni najlepšie charakterizujú cudzie miesta, tvrdil aj fotograf a maliar František Krátký.¹⁷

František Krátký sa narodil v roku 1851 v Sadskej v rodine maliara a majiteľa tlačiarne, kde sa vyučil za tlačiara. Neskôr študoval na maliarskej akadémii v Prahe. Od roku 1880 viedol svoj fotografický ateliér v Kolíne. Venoval sa portrétnej a krajinárskej fotografii. Cestoval po českých a moravských dedinách, kde vytváral stereoskopické fotografie. V 90. rokoch 19. storočia fotografoval aj na Balkáne, vo Francúzsku, Taliansku,

¹⁷SCHEUFLER, František Krátký: český fotograf před sto lety, 2004.

Nemecku, Rusku a Švajčiarsku, no jeho cesty ho zaviedli aj na Slovensko a do Tatier. Práve tu vytvoril veľké množstvo stereoskopických záberov, ktoré zobrazujú rôzne tatranské scenérie ako štíty, plesá či vodopády. Samozrejme, skoro na všetkých z nich je viditeľná ľudská postava a približuje tak divákovi nielen mierku prírody s človekom, ale do značnej miery aj ich výzor, čo vytvára akúsi dobovú „fashion story“ a je zaujímavé sledovať túto paralelu.¹⁸

Obrázok 24: František Krátký, Štrbské pleso, 1895

Obrázok 25: František Krátký, Lomnický štít, 1895

¹⁸WIKIPEDIA, František Krátký, 2024.

O niekoľko desaťročí neskôr v duchu dokumentovania tatranského života tvorila aj ďalšia, tentokrát ženská autorka Božena Mrhová.

Božena Mrhová – maliarka, grafička, fotografka, dokumentaristka a zároveň horolezkyňa so silným putom k Tatrám. Narodila sa v roku 1925 v Třebachoviciach pod Orebom, no svoj osud pevne spojila so slovenskými veľhorami. Po roku 1948 sa presťahovala do Popradu a neskôr, v roku 1959 našla svoj domov v Tatranskej Lomnici. Práve tu strávila väčšinu svojho tvorivého a profesionálneho života, pričom zanechala významný odkaz v oblasti dokumentárnej fotografie. Štúdium fotografie absolvovala na strednej odbornej škole v Prahe. Po vojne nadobudla praktické skúsenosti v rôznych fotografických ateliéroch a od roku 1948 pôsobila v Poprade. Ako dokumentaristka začala pracovať v Tatranskom múzeu v Poprade v rokoch 1954–1957. Neskôr sa stala súčasťou tímu novovzniknutého múzea Tatranského národného parku (TANAP), ktoré sa v roku 1959 presunulo do Vily Széchényi v Tatranskej Lomnici. Miestni ju familiárne volali „Pani Božka“ – meno, ktoré si získala svojou priateľskosťou.

Božena Mrhová vytvorila rozsiahly fotodokumentačný archív, ktorý zahŕňa viac ako 30 000 negatívov. Jeho obsahom je vizuálny záznam života v Tatrách a priľahlých oblastiach Spiša, Liptova a Oravy. Snímky zachytávajú nielen prírodovedné a kultúrno-historické témy, ale aj jedinečnú ikonografiu Tatier a ich okolia. Okrem krajinárskych a etnografických fotografií archív zahŕňa aj reprodukcie historických obrazov a artefaktov, ktoré obohacujú poznanie o tomto regióne. Hoci mnohé z jej fotografií boli publikované anonymne, objavili sa v odborných i populárno-vedeckých publikáciách na Slovensku, v Čechách, ale aj v zahraničí.¹⁹

¹⁹MÚZEUM TATRANSKEJ KINEMATOGRAFIE A FOTOGRAFIE, Ženy, ktoré fotili Tatry, 2024.

Obrázok 26: Božena Mrhová, Štrbské pleso, [1975]

Obrázok 27: Božena Mrhová, Chata pod Rysmi, [1975]

Obrázok 28: Božena Mrhová, Tatranská Lomnica, [1975]

Obrázok 29: Božena Mrhová, Starý Smokovec, [1975]

Neodmysliteľnou súčasťou Vysokých Tatier sú aj rôzne športové aktivity, ktoré sa na ich území odohrávali mnohokrát aj na profesionálnej úrovni, a tak je pochopiteľné, že boli aj fotograficky dokumentované. Tieto fotografie sú okrem iného úzko späté s rozvojom turizmu, lyžovania, horolezectva a iných „outdoorových“ disciplín v tomto regióne. Samozrejme, športová fotografia vo Vysokých Tatrách je veľmi obširna a bohatá téma a preto sa jej nebudem venovať úplne dopodrobna, ale pozrieme sa len na úzky výber fotografií, ktoré nám lepšie priblížia, že Tatry boli, sú a budú motívom pre fotografie aj v tomto odvetví.

Jednými z veľmi zaujímavých športových fotografií, ktoré sú dostupné vďaka Slovenskému sánkarskému zväzu a Múzeu Tatranskej kinematografie a fotografie, sú sane a sánkari v Tatrách. Disciplína, ktorá mala svoje zastúpenie na tomto území už v 19. storočí a neskôr sa stala právoplatným športom, je na týchto fotografiách zobrazovaná autormi ako Karol Divald či Karol Hagenbart. Fotografie nám ukazujú nielen dobovú zábavu a trávenie voľného času, ale aj samotnú atmosféru Vysokých Tatier a veľmi rozumne využívajú ľudské postavy na zobrazenie merítka krajiny.²⁰

Obrázok 30: Karol Divald, Pod Slavkovským štítom, [1887]

²⁰MÚZEUM TATRANSKEJ KINEMATOGRAFIE A FOTOGRAFIE, Sane a sánkari v Tatrách, 2024.

Obrázok 31: Karol Divald, Sánkarská dráha na Hrebienku, [1887]

Obrázok 32: Karol Hegenbart, Nový Smokovec, [1910]

Prípadne ďalšou z fotografií, ktorá zobrazuje, ako to vyzeralo na Štrbskom plese počas Vianoc roku 1924. Snehu bolo žalostne málo, noci boli mrazivé a dni zase dosahovali letné teploty. K recesistickej zábave na ľadových korčuliach vyprovokovali maďarskí návštevníci Tatier tých českých, ktorí tam dorazili v hojnom počte. Česi v miestnom bazári vykúpili všetko plážové oblečenie, ktoré bolo dostupné a producovali sa takto oblečení, po zamrznutej ploche Štrbského plesa. Dokonca na ľade založili ohník a pálili v ňom lyže a palice ako nepotrebné náčinie. Túto vtipnú situáciu zaznamenal fotograf **Völgyesi Ferenc**, ktorá pôsobí až konceptuálnym dojmom a je ťažké uveriť, že fotografia nie je štylizovaná.²¹

Obrázok 33: Völgyesi Ferenc, Bez názvu, 1924

²¹ FACEBOOK, Pomohore, 2025.

Rozmach fotografie, ktorý postupom času prichádzal, samozrejme zapríčinil, že takzvaný cestopisný štýl fotografovania Tatier začal byť čoraz hektickejší a existuje veľké množstvo záberov, ktoré zachytávajú Vysoké Tatry v čisto krajinárskej rovine. Fotografovia ich zobrazujú počas rôznych ročných období, v rôznych poveternostných podmienkach, čiernobielo ale aj farebne, najmä počas turistických či horolezeckých výletov pod ich štítmí. Tieto prvky, hoci esteticky pôsobivé, niekedy skĺzavajú do sféry vizuálneho kliše, pretože sa opakovane využívajú na tvorbu pohľadníc, kalendárov či turistických brožúr. Takéto „gýčové“ zobrazenia sú často kritizované pre svoju uniformitu, je to však úplne pochopiteľné. Tieto fotografie zvyčajne prezentujú Tatry ako čistú, nedotknutú krajinu, ktorá je synonymom ich majestátnosti a podnecujú v divákovi emocionálne nadšenie.

Karel Skřípský, Alexander Jiroušek či **Štefan Hamza** boli autori, ktorí Tatry zobrazovali takýmto čisto krajinárskym spôsobom. V ich tvorbe môžeme nájsť fotografie, ktoré majú veľmi podobný vizuálny jazyk zobrazujúci štíty a pláne s krásnou modrou oblohou zaliatú teplým horským slnkom. Samozrejme, aj takéto fotografie majú v dokumentovaní Tatier svoje miesto. Ich technická kvalita a využitie pre rôzne propagačné materiály či horských sprievodcov je nespochybniteľná.

Obrázok 34: Karel Skřípský, Vysoké Tatry, 1965

Obrázok 35: Štefan Hamza, Jar v Tatrách, 1985

Obrázok 36: Alexander Jiroušek, Stredohrot z Lomnického sedla, 1977

Fotografií Tatier, ktoré by sa dali zaradiť do kategórie dokument, je naozaj veľké množstvo a zobrazujú všemožné aktivity či motívy. V drvivej väčšine na nich dominuje práve horský masív a dej, ktorý sa na nich odohráva, je buď v ústraní alebo je, nazvime to, v pomere pol na pol k prostrediu Tatier.

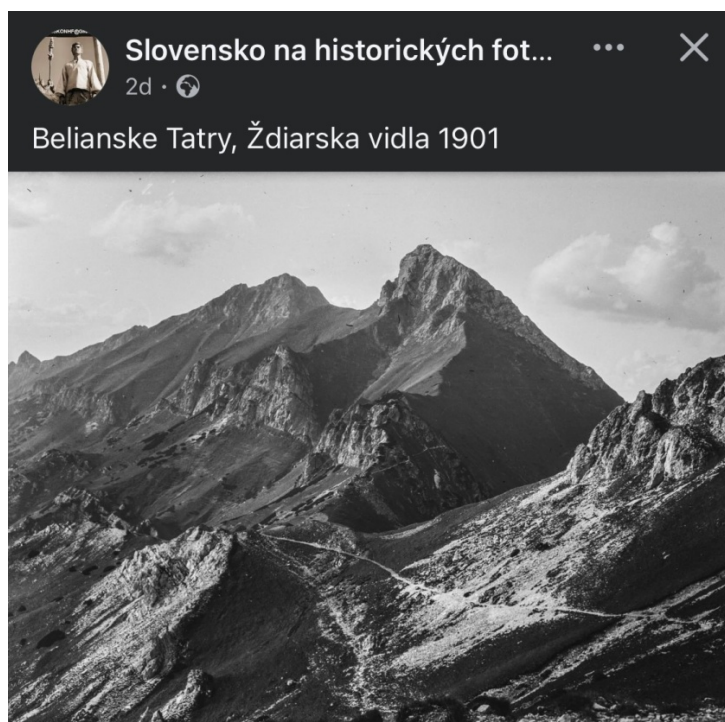

Obrázok 37: Miloš Vančo, Bez názvu, 1962

Istú formu dokumentu však zastávajú aj skupiny na sociálnych sieťach. Na ich postavenie pri amatérskej tvorbe sa pozrieme neskôr, no pri klasickom dokumente sú veľmi zaujímavou studnicou archívnych fotografií, ktoré zobrazujú nevšedné zobrazenia Tatier poväčšine historických, respektíve dobových záberov. Jednou z takýchto skupín je **Slovensko na historických fotografiách**, kde samotný admin ale aj náhodní ľudia prispievajú dobovými fotografiami z rôznych oblastí Slovenska a Tatry sa medzi nimi objavujú pomerne často.

Obrázok 38: Facebook, skupina Slovensko na historických fotografiách, 2025

Obrázok 39: Facebook, skupina Slovensko na historických fotografiách, 2024

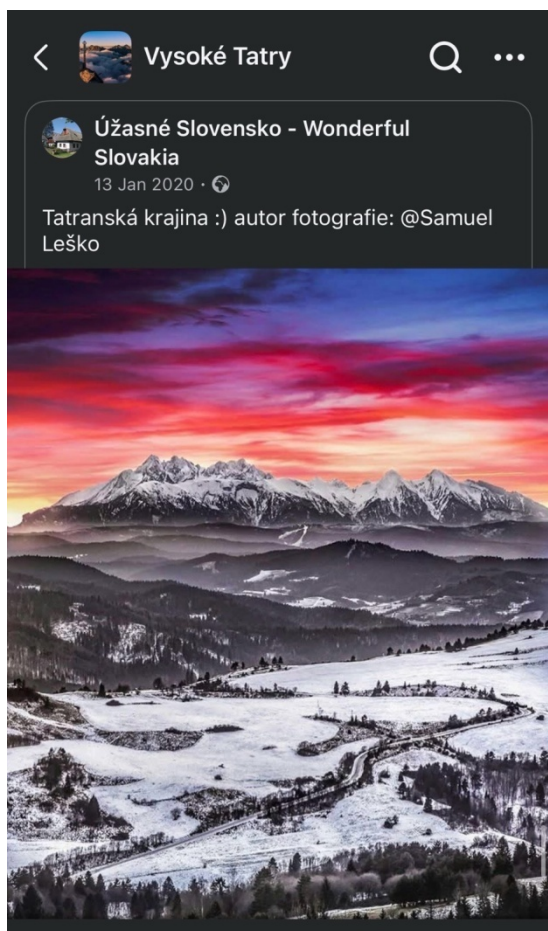
4.2 Amatérska fotografia

Po vzore „profesionálnej“ dokumentárnej fotografie, o ktorej sme sa rozprávali v predchádzajúcej kapitole, sa prirodzene vyvinula aj fotografia amatérska. Je však dôležité, aby sme si definovali a vysvetlili, čo vnímam pod na prvý pohľad hanlivým pojmom amatérska fotografia.

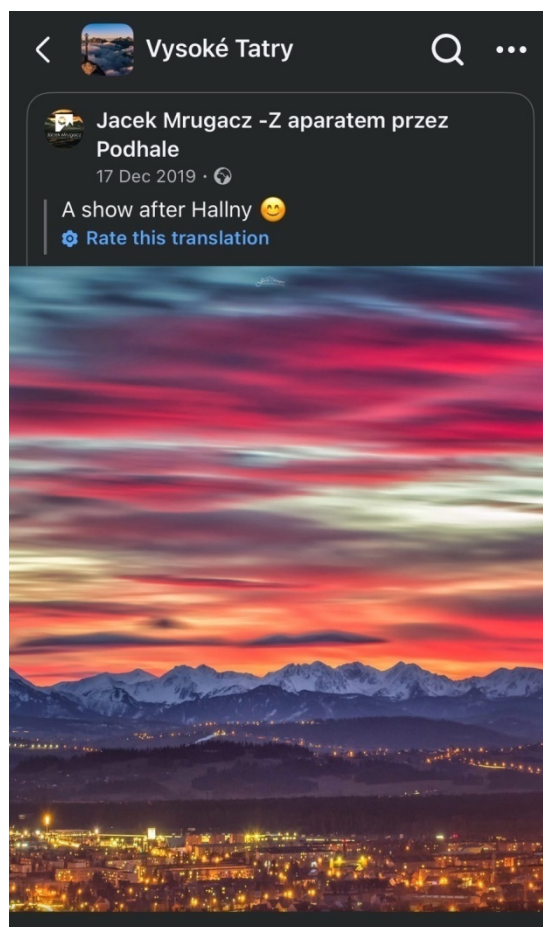
S príchodom a väčšou dostupnosťou fotoaparátov a mobilných telefónov pre bežných smrteľníkov, milovníci hôr, turisti ale aj horolezci začali masovo fotografovať aj čo sa týka Tatier, pretože ponúkali prírodné scenérie, ktoré lákali nadšencov nielen na turistiku, ale aj na prvé fotografické pokusy. Tieto fotografie majú často pre ich autora osobný charakter a nesú v sebe istú emočnú hodnotu. Amatérski fotografi často fotografujú to, čo ich v danom okamihu osloví a zaujme, bez ohľadu na kompozičné pravidlá či technické spracovanie.

Problémom amatérskej fotografie je aj jej uniformita a často nízka umelecká hodnota, ktorá môže skôr degradovať, než obohacovať vizuálnu reprezentáciu tohto miesta. Fotografie vznikajú na takmer identických miestach a z identických uhlov. To vedie k vizuálnej „presýtenosti“, kde jedna fotografia splýva s druhou a kde sa stráca akákoľvek osobitosť alebo obsah. Výsledkom tak je množstvo obrázkov, ktoré pôsobia ako klonované, bez estetickej alebo koncepcnej inovácie. Kľúčovým pojmom v celej tejto problematike je „Pekný obrázok“. Výsledkom sú fotografie, ktoré môžu byť technicky slušné, no súčasne pôsobia plytko a bez akejkoľvek umeleckej hodnoty.

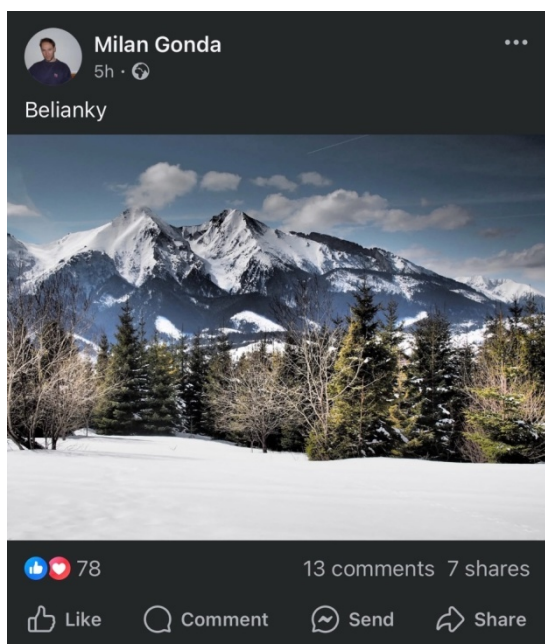
Fenomén amatérskej fotografie veľmi úzko súvisí aj so sociálnymi sieťami, ktoré ho do značnej miery podporujú. Platformy, ktoré umožňujú jednoduché zdieľanie vizuálneho obsahu, vytvorili priestor pre veľké množstvo amatérov, aby mohli prezentovať svoje zábery verejnosti a medzi sebou. Facebookové skupiny s názvami ako „Naše Tatry“, „Vysoké Tatry“ alebo „Vysoké Tatry – fotografie“ fungujú na princípe, že ich členovia často prispievajú podobnými zábermi a v komentároch pod danými príspevkami chvália „dokonalé“ zábery, čím podporujú vznik ďalších a ďalších fotografií rovnakého typu. Riešením, aj keď zrejme nereálnym, by bolo, ak by tieto skupiny či profily podporovali diverzitu a kvalitu záberov vyzdvihovaním viac originálnych a inovatívnych pohľadov na Vysoké Tatry.

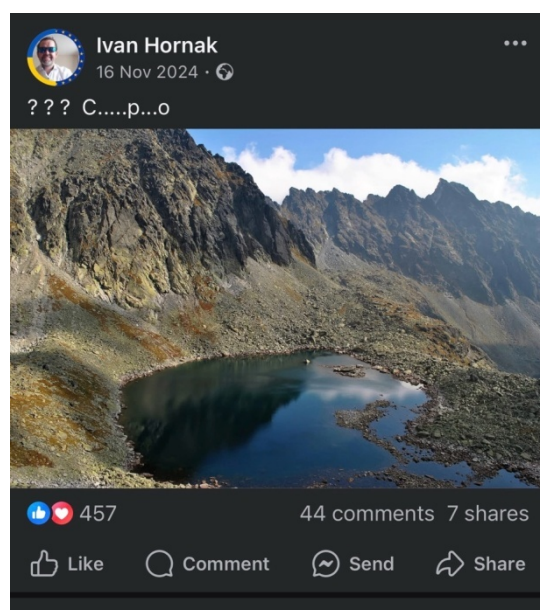
Obrázok 40: Facebook, skupina Vysoké Tatry, 2024

Obrázok 41: Facebook, skupina Vysoké Tatry, 2024

Obrázok 42: Facebook, skupina Vysoké Tatry, 2024

Obrázok 43: Facebook, skupina Vysoké Tatry, 2024

Moderné fotoaparáty a grafické programy na úpravu fotografií priniesli úplne novú podobu pre oko laika profesionálnych fotografií, pre oko človeka s troškou vkusu gýčových. Internet a sociálne siete začali zahlcovať krajinárske fotografie, ktoré pôsobia silne „preupraveným“ štýlom a ich vizuál láka na dramatickú atmosféru získanú hmlou či nočnou oblohou, krásne svetlo zlatej či modrej hodinky a kompozície všeobecne známych vrchov či parkov. Znáмым menom v tomto type fotografie je **Ladislav Kamarád**. Jeho fotografická tvorba je známa predovšetkým zábermi krajiny. Býva však vnímaná pomerne kontroverzne. Hoci jeho fotografie oslovujú široké publikum, sú kritizované pre svoju estetickú povrchnosť a sklon ku gýču. Kamarádove fotografie síce sú technicky dokonalé, no mnohí im vyčítajú nedostatok originality a umelosť. Tým, ktorí hľadajú trochu autentickejší pohľad na prírodu, môžu jeho diela pripadať skôr ako efektné pozlátko než skutočne hodnotná fotografia.

Obrázok 44: Ladislav Kamarád, Noční panorama z Lapszanky - Polsko, 2018

Obrázok 45: Ladislav Kamarád,
Autumn Morning under the High
Tatra Mountains, 2018

Pod pojmom amatérska fotografia teda vnímam typ autorov, ktorých fotografie nemusia byť nutne nekvalitné po technickej stránke, častokrát je to práve naopak, ale nekvalitné po obsahovej stránke. Mnoho z nich neprichádza do Tatier, respektíve všeobecne do hôr, s úmyslom tvoriť, ale fotografie sú len vedľajším produktom ich prítomnosti v horách a zároveň sú vytvorené zo všeobecne známych a medzi ľuďmi zdieľaných miest, ktoré poskytujú najlepšie pohľady a výhľady. Tieto fotografie teda nadobúdajú svoju uniformitu, ktorá danému miestu ale aj samotným snímkam uberá na autentickejšť.

4.3 Umelecká fotografia

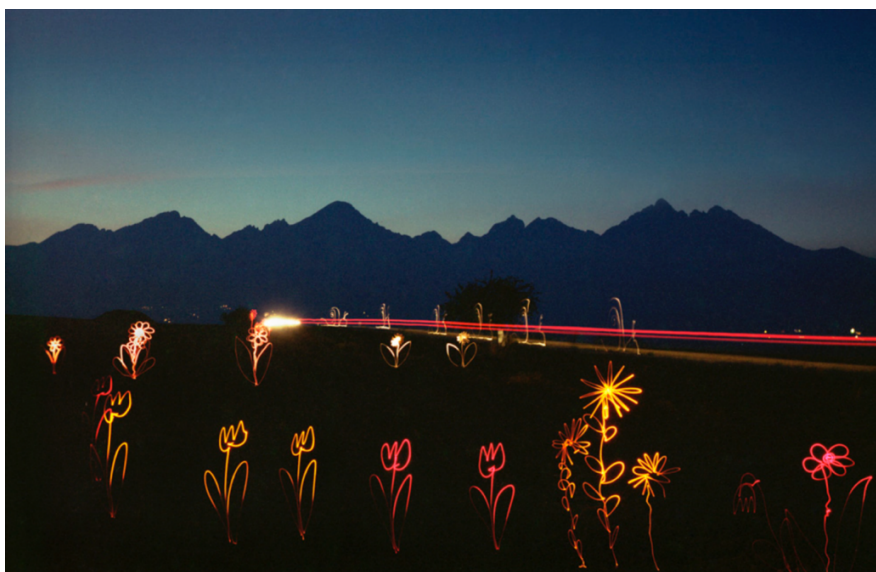
Umelecká, respektíve konceptuálna fotografia, predstavuje špecifický umelecký prístup, ktorý stavia na myšlienke či koncepte ako hlavnom posolstve diela, pričom samotná vizuálna podoba slúži ako prostriedok na jeho vyjadrenie. V prípade Vysokých Tatier sa konceptuálna fotografia vzdáva tradičného krajinárskeho zobrazovania. Tento prístup narúša konvenčné hranice estetického zobrazenia a vytvára priestor, v ktorom je divák podnecovaný k tomu, aby sa zapojil do procesu reflexie, kládol si otázky a dešifroval významy, ktoré sú Tatry vo svojej vizuálnej stránke schopné sprostredkovať. Aj keď sa na prvý pohľad môže zdať, že fotografie z prostredia Vysokých Tatier sú striktne vyhradené na krajinársku alebo teda horskú fotografiu, nie je tomu úplne tak. Z času na čas je možné naraziť aj na súbor fotografií, ktoré sa svojím motívom tomuto štýlu vyhýbajú.

Fotograf **Robo Kočan**, narodený v Poprade roku 1968, je významný slovenský fotograf, ktorý sa špecializuje na konceptuálnu fotografiu a experimentovanie so svetlom. Vyštudoval fotografiu na košickej ŠUP-ke a bratislavskej Vysokej škole výtvarných umení. V jeho dielach v súbore „Svetlom do tmy“ môžeme vidieť masív Vysokých Tatier využívaný ako pozadie pre luminografické obrazce maľované do fotografie, alebo ich použitie v kolážach ako v prípade súboru „Obrazy pamäti”.²²

Z rozhovoru s Robom Kočanom priloženým k tejto práci vyplynulo, že Tatry sa v jeho tvorbe objavujú, no slúžia mu len ako kulisa a nie sú vnímané ako hlavný motív. Jeho fotografické koncepty a motívy idú úplne mimo klasickú krajinársku fotografiu. Napriek tomu, že do Tatier sa raz za čas vydá, často je to bez fotoaparátu a mimo frekventovaných

²² KOČAN, Fotograf Robo Kočan, 2020.

miest. Nakoľko Tatry vidí skoro každodenne z okna svojho bytu, nepredstavujú preňho nič surreálne či nejakým spôsobom obohacujúce. Jediný jeho styk s klasickým fotografickým pohľadom na toto pohorie nastal, keď vytváral, ako sám tvrdí, „suvenírové fotky“, ktoré koloroval a predával priamo na ulici. Vo Vysokých Tatrách jednoznačne vidí potenciál na nové, nekonvenčné fotografické zobrazenia, no vo väčšine času naráža iba na nudné „kalendárovky“.

Obrázok 46: Robo Kočan, Svätovánska noc, 1994

Obrázok 47: Robo Kočan, Život v 2 632 m.n.m, [1993]

Obrázok 48: Robo Kočan, Podtatranská idyla, [1993]

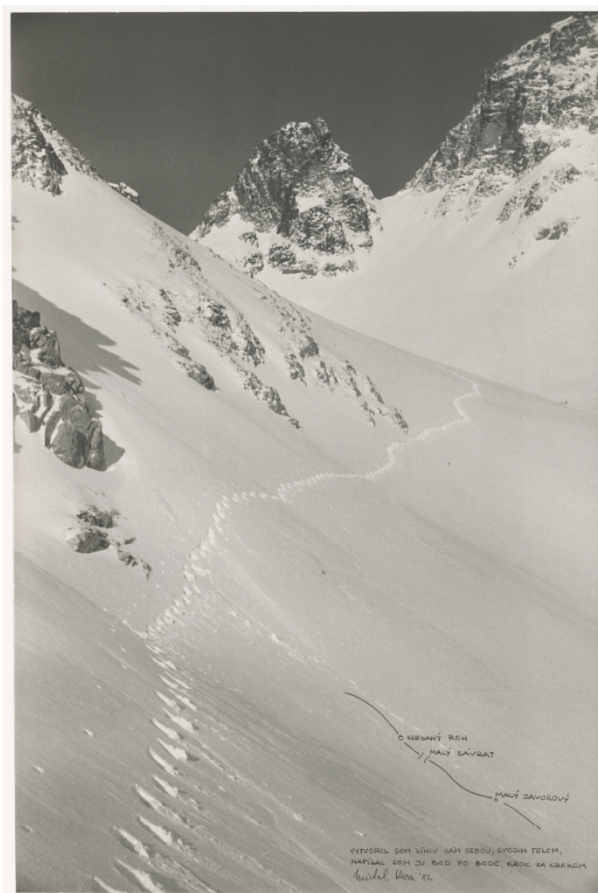
Ďalším konceptuálnym umelcom, schválne volím pojem umelec, nakoľko zameranie jeho tvorby je veľmi široké, ktorý podobne ako Robo Kočan využíva tatranskú krajinu ako pozadie pre svoje fotografie, je Michal Kern.

Michal Kern, narodený v Žiline roku 1938, bol reštaurátor, tvorca objektov, kresliar, maliar, grafik, fotograf, akčný umelec ale aj textilný výtvarník. Práve jeho fotografická tvorba určite stojí za povšimnutie. Ako som už spomínal, často pracuje aj s motívom Tatier. Vytvára nové významy pomocou fyzických zásahov do prírody, či už prostredníctvom objektov umiestnených do ich prostredia či kreslením do snehu. V jeho fotografiách nájdeme snahu zachytiť nielen vizuálnu krásu, ale aj pocit akejsi transcendencie, ktorý hory vyvolávajú. Aj v jeho tvorbe, rovnako ako u Roba Kočana, Tatry nijak zvlášť nedominujú a sú využívané skôr ako kulisa než ako hlavný motív a prispieva tým tak k novým, respektíve iným fotografickým pohľadom na toto pohorie.²³

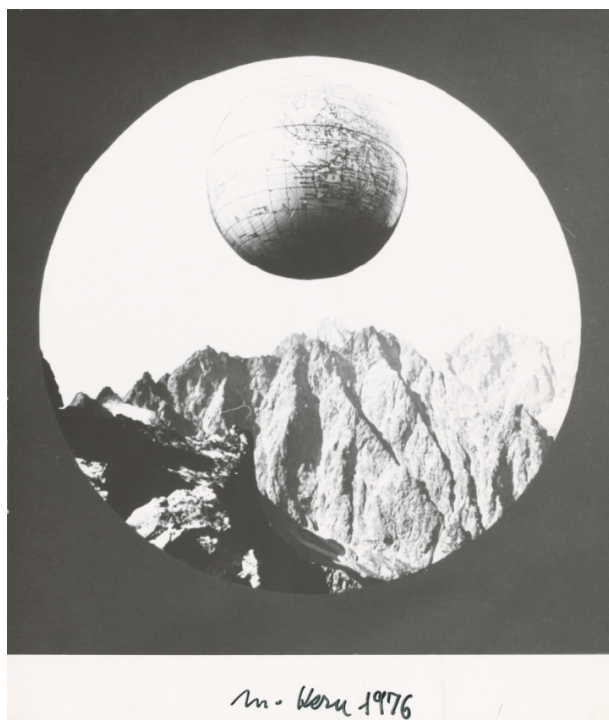
²³WEB UMENIA, Michal Kern, [2020].

Obrázok 49: Michal Kern, Gravitácia II., 1976

Obrázok 50: Michal Kern, Vytvoril som líniu, 1982

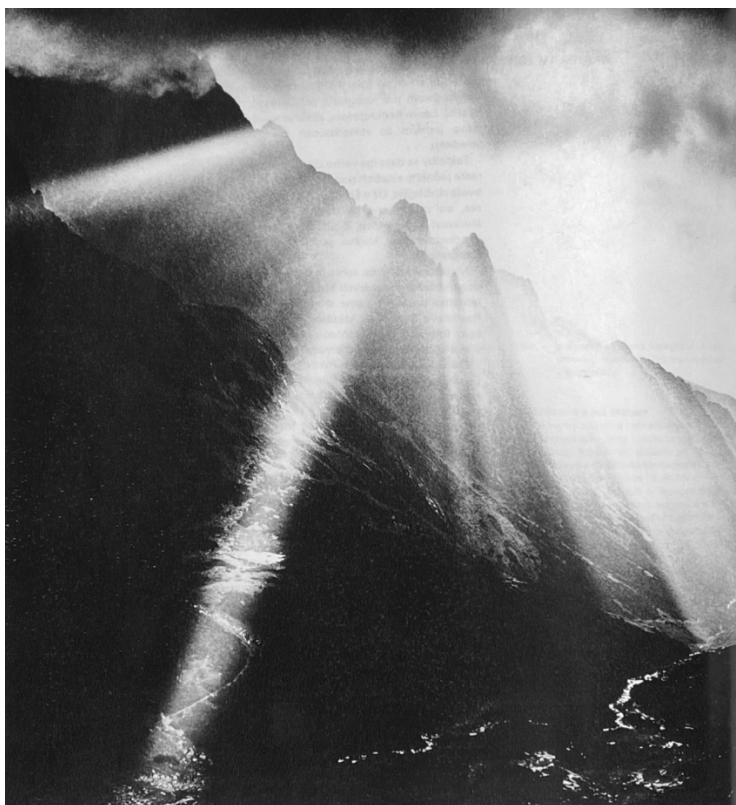

Obrázok 51: Michal Kern, Z cyklu Naša Zem, 1976

Za zmienku určite stojí aj autor, ktorý je považovaný za novátora v oblasti krajinárskej fotografie a tým je Rastislav Bero.

Ing. arch. Rastislav Bero sa narodil v roku 1935 v Brezne. V rokoch 1953 až 1960 študoval na Slovenskej vysokej škole technickej na fakulte architektúry. Fotografuje už od čias gymnázia, no orientáciu a úroveň jeho tvorby do značnej miery ovplyvnil kontakt s metodikom fotografie Leom Redlingerom. Berova tvorba v oblasti krajinárskej fotografie bola považovaná za novátorskú z viacerých hľadísk. Pre vysvetlenie, takzvaná „krásoslovenská“ fotografia, ktorá bola prezentovaná prevažne pohľadnicami ale aj publikáciami, v čase vzniku jeho diel dožívala a stávala sa netvorivou, schematickou a sterilnou pre akýkoľvek koncept či podnet. Bera zaujali najmä bizarné tvary v prírode a nevšedne pracuje aj so svetlom. Jeho fotografie sa zámerne vyhýbajú opisnosti a povrchnosti v akejkoľvek podobe. V jeho tvorbe sa objavujú aj farebné fotografie, na ktorých je možné vidieť dômyselnú prácu so spomínaným svetlom, ktorým autor vnáša do záberov určitú mystiku a pretvára tak bežné krajinárske motívy na akési konceptuálne zobrazenie danej scény.²⁴

²⁴ČILJAK, Slovak foto, 1986.

Obrázok 52: Rastislav Bero, Tatry VIII., 1980

Obrázok 53: Rastislav Bero, Zrodenie hory, 1980

Ján Motulko, narodený roku 1920 v Malej Lodine, je ďalším z autorov, ktorého zobrazenie Vysokých Tatier by som sa nebál označiť ako konceptuálne, napriek tomu, že jeho tvorba je do značnej miery dokumentárneho charakteru s prvkami, respektíve kvalitami psychologizujúcich štúdií.

Jeden z jeho fotografických súborov sa veľmi úzko a na dobu jeho vzniku vkusne dotýka konceptuálneho umenia. Ide o projekt s názvom „*Impresie od bielej čiar*“, ktorý považujem za mimoriadne výstižný a adekvátny vzhľadom na jeho obsah a kontext. Fotografie z tohto súboru zobrazujú masív Vysokých Tatier v neobyčajnej podobe, a to z okna idúceho automobilu vo veľmi náhodných kompozíciách. Myseľ diváka balansuje na pomedzi vnímania Tatier, respektíve krajiny za oknom a odrazov cestujúcich na skle okna, ktoré pôsobia ako dvojexpozície. Séria pravdepodobne len štyroch fotografií vytvorených počas jedného prejazdu pod tatranským masívom je však veľmi príjemným a zaujímavým obohatením toho, ako sa motív Vysokých Tatier vo fotografii objavuje a narúša tak konvenčné krajinárske zábery.²⁵

Obrázok 54: Ján Motulko, *Impresie od bielej čiar* I., 1981

²⁵ ČILJAK, Slovak foto, 1986.

Obrázok 55: Ján Motulko, Impresie od bielej čiary II., 1981

Obrázok 56: Ján Motulko, Impresie od bielej čiary III., 1981

Obrázok 57: Ján Motulko, Impresie od bielej čiary IV., 1981

ZÁVER

S Vysokými Tatrami mám zvláštny vzťah. Samozrejme, zažil som množstvo túr, ktoré sa v nich dajú absolvovať a vždy som vzhladal k horským nosičom, ba dokonca som aj sám párkrát vynášal, no časom ma nejako začalo odrádzať iba vyjsť na kopec a zísť z kopca a míňať popri tom nezmyselné množstvo ľudí odetých v drahých športových handrách, z ktorých je cítiť, že do hôr neprišli s pokorou, ale so záujmom nutne zdolať nejaký ten štít. Po prečítaní rôznych kníh a zhliadnutí rôznych filmov z tohto prostredia som naopak začal súznieť s chatármi, nosičmi a ľuďmi, ktorí rozumejú životu „tam hore“ a pri každom kroku sú horám vďační, že ich nechajú žiť a vedia, že oproti nim sú malí ako mravce. Ak by som teda mal opísať, čo pre mňa Tatry znamenajú, pravdepodobne by to bola náuka. Náuka o pokornom, skromnom a pomalom živote, ktorý v nížinách tak veľmi mnohým chýba.

V mojej teoretickej bakalárskej práci som sa venoval analýze motívu Vysokých Tatier vo fotografii. Práca mala za cieľ preskúmať, akým spôsobom bol tento krajinný motív zobrazovaný v rôznych obdobiach a fotografických žánroch. Skrz prvé počiny v oblasti horskej fotografie som sa dostal k významu Vysokých Tatier pre symboliku Slovenska a ich zobrazeniu v piesňach, politických kampaniach či na eurominciach, ale aj v oblasti umenia ako je maľba a kinematografia. Analýza historických fotografií a prameňov neskôr ukázala, že Vysoké Tatry dlhodobo priťahovali záujem fotografov, či už v dokumentárnej, umeleckej, ale aj amatérskej fotografii. Od prvotných pokusov Karola Divalda cez romantizujúce pohľady autorov 19. a 20. storočia až po konceptuálne zobrazenia ako v prípade Roba Kočana či Michala Kerna. Tatry reflektovali nielen technické možnosti fotografie, ale aj prístup samotných autorov k nim. S rozvojom digitálnej fotografie či sociálnych sietí došlo k značnému nárastu fotografií z tohto prostredia. Tieto aspekty viedli k veľkej uniformite, ktorá sa týkala kompozícií, opakujúcich sa scén a motívov, prehnanej postprodukcie a celkovému zjednodušeniu vizuálneho jazyka, ktorý fotografiám odobral umeleckú hodnotu.

Dá sa teda skonštatovať, že motív Vysokých Tatier je naďalej dôležitou súčasťou slovenskej fotografie, no jeho aktuálna podoba odráža zmeny v spôsobe nazerania naň. Často sa dnes stávajú len kulisou pre výjavy, ktoré majú skôr efekt upútania pozornosti na sociálnych sieťach než hlbší vizuálny či obsahový presah. Na druhej strane však dokážeme nájsť aj fotografov, ktorí sa snažia posunúť hranice ich zobrazovania originálnym smerom. Konceptuálne prístupy, abstrahovanie krajiny či hra so svetlom ukazujú, že je možné

nachádzať nové možnosti, i keď je pravdou, že väčšina z týchto súborov vznikla v minulosti a nájsť niečo podobné u súčasných autorov je veľmi zložité. Rovnako sa dá povedať aj to, že fotografia vo Vysokých Tatrách, napriek tomu, že je často schematická, neprestáva byť zdrojom inšpirácie. Zostáva však otázkou, akým smerom sa bude uberať v budúcnosti. Z rozhovoru, ktorý som viedol s fotografom Robom Kočanom vyplynulo, že aj on vidí v Tatrách potenciál zobrazovať ich inak, no potrebuje to niekoho, kto to dokáže.

Moja práca môže poslúžiť ako východisko pre ďalšie skúmanie v oblasti vizuálneho zobrazovania krajiny, respektíve horskej krajiny v rôznych obdobiach, či dať impulz na zamyslenie sa nad tým, čo znamená autentická fotografia v čase vizuálneho presýtenia.

Ak by som mal spomenúť, čo mi táto práca priniesla, určite jedným z hlavných bodov je uvedomenie si, že hoci dnes existuje veľmi veľké množstvo fotografií s motívom Vysokých Tatier, skutočne hodnotné vznikajú len vtedy, keď k nim autor pristupuje s invenciou a porozumením k vizuálnemu a symbolickému potenciálu. Ďalej však aj to, akým silným spôsobom vplývajú Tatry na národnú hrdosť Slovákov, no najmä bolo pre mňa zaujímavé preskúmať a sledovať, ako sa vyvíjal fotografický jazyk v tomto prostredí a napriek tomu, že som sa na začiatku obával, že jediné fotografie, ktoré sa mi v súvislosti s Tatrami podarí dohľadať, budú nudné a ničím nezaujímavé krajinky, ostal som príjemne prekvapený fotografiami a súbormi, ktoré sa im venujú s umeleckým, respektíve konceptuálnym videním a posúvajú tak hranice možností niekam inam, lebo ako vraví klasik: „Hory sú také pekné, že sa nedajú odfoťiť škaredo“.

5 ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

Tlačené zdroje:

ČILJAK, Jaroslav. *Slovak Foto: [almanach slovenskej umeleckej fotografie 3]*. Martin: Osveta, 1986.

HLAVÁČ, Ľubomír. *Dejiny fotografie*. Martin: Osveta, 1987. ISBN 70-020-87.

KRČMÉRY, Štefan. *Estetická retrospektíva*. In: Výber z diela VI. Bratislava: Tatran, 1973. s. 33–37. Cit. podľa: HRABUŠICKÝ, Aurel (ed.). *Slovenský mýtus*. Bratislava: Slovenská národná galéria, 2006. 240 s. ISBN 80-8059-118-0.

ONDRUŠEKOVÁ, Anna. *Tatry v umení: zo zbierok Tatranskej galérie v Poprade*. Poprad: Tatranská galéria, 2016. ISBN 978-80-88851-57-8.

PUYO, C. *Fotografická komposice krajiny. I. díl*. Praktická knihovna českého fotografa amatéra, 40-41. Praha: B. Kočí, 1928. ISBN (brož.).

SCHEUFLER, Pavel. *František Krátký: český fotograf před sto lety*. Praha: Baset, 2004. ISBN 80-7340-054-5.

Internetové zdroje:

BOTTO, Ján. *Poklad Tatier*. Online. In: Zlatý fond. 2008. Dostupné z: https://zlatyfond.sme.sk/dielo/723/Botto_Poklad-Tatier/1. [cit. 2025-11-1].

BARABÁŠ, Pavol. *O mne*. Online. In: Pavol Barabáš. [2003]. Dostupné z: <https://www.pavolbarabas.sk/k2studio/pavol-barabas>. [cit. 2025-14-1].

FACEBOOK, *Pomehore*. Online. In: Facebook. 2025. Dostupné z: [https://www.facebook.com/photo/?fbid=1151606593642719&set=pcb.1151606906976021&cft\[0\]=AZV_YOLbxO04yjjwzagOIQbhUls_uqmaZzqSnOWscUFSSi1kYTzSXe1dfcr42RLHkl6FraS9zacs0LTgj8VppTPDWvfuNQcOrWCozmB1M3Sji0KwaC1zN5cSyxxZx4Z1ohQNWsIo5yvaUz9gS-s1tlfN2Rn5Y3PrnG9UR9xoHxV1sPKX20hmfeqtT9ASe0o1_U&tn=*bH-R](https://www.facebook.com/photo/?fbid=1151606593642719&set=pcb.1151606906976021&cft[0]=AZV_YOLbxO04yjjwzagOIQbhUls_uqmaZzqSnOWscUFSSi1kYTzSXe1dfcr42RLHkl6FraS9zacs0LTgj8VppTPDWvfuNQcOrWCozmB1M3Sji0KwaC1zN5cSyxxZx4Z1ohQNWsIo5yvaUz9gS-s1tlfN2Rn5Y3PrnG9UR9xoHxV1sPKX20hmfeqtT9ASe0o1_U&tn=*bH-R). [cit. 2025-03-11].

HECKEL, Vilém. *Životopis*. Online. In: Vilém Heckel. 2023. Dostupné z: <https://www.vilemheckel.cz/info/ivotopis>. [cit. 2025-03-11].

KOČAN, Robo. *Fotograf Robo Kočan*. Online. In: Robo Kočan. 2020. Dostupné z: <https://robokocan.com>. [cit. 2025-11-1].

METROPOLITAN MUSEUM OF ART. *Samuel Bourne*. Online. In: MetropolitanMuseum of Art. [2017]. Dostupné z: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/286879>. [cit. 2025-14-1].

MÚZEUM SLOVENSKÝCH HISTORICKÝCH ZVUKOVÝCH NAHRÁVOK, *Zem spieva*. Online. In: Múzeum Slovenských historických zvukových nahrávok. 2024. Dostupné z: <https://popmuseum.estranky.sk/clanky/digitalna-encyklopedia/filmografia/-1933-zem-spieva-dokumentarny-film-.html>. [cit. 2024-12-28].

MÚZEUM TATRANSKEJ KINEMATOGRAFIE A FOTOGRAFIE, *Karol Divald*. Online. In: Múzeum Tatranskej kinematografie a fotografie. [2015]. Dostupné z: <https://muzeumtatra.sk/index.php/muzeum-tatranskej-kinematografie-a-fotografie/k-osobnosti-3/c-karol-divald-stars-i-fotograf-svetlotlaciari-vysoke-tatry-5>. [cit. 2025-1-3].

MÚZEUM TATRANSKEJ KINEMATOGRAFIE A FOTOGRAFIE, *Sane a sánkari v Tatrách*. Archív Múzea Tatranskej kinematografie a fotografie. 2024. [cit. 2025-03-11].

MÚZEUM TATRANSKEJ KINEMATOGRAFIE A FOTOGRAFIE, *Ženy, ktoré fotili Tatry*. Archív Múzea Tatranskej kinematografie a fotografie. 2024. [cit. 2025-10-1].

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA, *Slovenské strany euromincí*. Online. In: Národná banka Slovenska. [2008]. Dostupné z: <https://nbs.sk/bankovky-a-mince/eurove-mince/obehove/slovenske-euro-mice/5c/>. [cit. 2024-12-24].

PETLÁN, Václav. *Krásne je v Tatrách*. Online. In: Supermusic. Dostupné z: <https://supermusic.cz/skupina.php?idpiesne=135422&sid=>. [cit. 2025-14-1].

SMOLA A HRUŠKY. *Český turista v Tatrách*. Online. In: Karaoke texty. Dostupné z: <https://www.karaoketexty.cz/texty-pisni/smola-a-hrusky/cesky-turista-v-tatrach-feat-lou-fanane-hagen-902082>. [cit. 2025-14-1].

WEB UMENIA, *Michal Kern*. Online. In: Web umenia. [2020] Dostupné z: <https://www.webumenia.sk/cs/autor/4829>. [cit. 2025-12-1].

WIKIPEDIA, *Fotografie krajiny*. Online. In: Wikipedia. 2024. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Fotografie_krajiny. [cit. 2024-11-24].

WIKIPEDIA, *František Krátký*. Online. In: Wikipedia. 2024. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/František_Krátký. [cit. 2025-12-1].

WIKIPEDIA, *Kriváň (vrch v Tatrách)*. Online. In: Wikipedia. 2024. Dostupné z: [https://sk.wikipedia.org/wiki/Kriváň_\(vrch_v_Tatrách\)](https://sk.wikipedia.org/wiki/Kriváň_(vrch_v_Tatrách)). [cit. 2025-14-1].

WIKIPEDIA, *Nad Tatrou sa blýska*. Online. In: Wikipedia. 2024. Dostupné z: https://sk.wikipedia.org/wiki/Nad_Tatrou_sa_blýska. [cit. 2024-12-21].

ZCR VYSOKÉ TATRY, *Vysoké Tatry vo filmoch*. Online. In: Združenie cestovného ruchu Vysoké Tatry. 2016. Dostupné z: <https://www.tatry.sk/infocentrum/vysoke-tatry-v-umeleckych-dielach/vysoke-tatry-vo-filmoch/>. [cit. 2024-12-28].

6 ZOZNAM OBRÁZKOV

Obrázok 1: Bratia Bissonovci, *ColduGéant*, 1861

BISSON, Auguste, Louis. *ColduGéant*. Online In: Wikipédia. 2024. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/AugusteRosalie_Bisson#/media/Soubor:Col_du_Géant.jpg. [cit. 2024-12-01].

Obrázok 2: Bratia Bissonovci, *Ladovcová trhlina*, 1862

BISSON, Auguste, Louis. *Ladovcová trhlina*. Online In: Wikipédia. 2024. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Auguste-Rosalie_Bisson#/media/Soubor:Frères_Bisson_-_1862_-_La_crevasse_\(Départ\).jpg](https://cs.wikipedia.org/wiki/Auguste-Rosalie_Bisson#/media/Soubor:Frères_Bisson_-_1862_-_La_crevasse_(Départ).jpg). [cit. 2024-12-01].

Obrázok 3: Samuel Bourne, *TheManirungPass*, 1866

BOURNE, Samuel. *TheManirungPass*. Online In: TheMetropolitanMuseum of Art. [2017]. Dostupné z: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/286879>. [cit. 2024-12-13].

Obrázok 4: Samuel Bourne, *Views of India*, 1863

BOURNE, Samuel. *Views of India*. Online In: National Gallery of Art. Dostupné z: https://library.nga.gov/discovery/fulldisplay?context=L&vid=01NGA_INST:NGA&search_scope=MainLibrary&tab=MainLibrary&docid=alma991734193504896. [cit. 2024-12-13].

Obrázok 5: Ansel Adams, *TheTetons and theSnakeRiver*, 1941

ADAMS, Ansel. *TheTetons and theSnakeRiver*. Online. In: TheAnselAdamsGallery. 2023. Dostupné z: <https://www.anseladams.com/the-tetons-and-the-snake-river/>. [cit. 2025-02-23].

Obrázok 6: Vilém Heckel, *Hindúkuš*, 1965

HECKEL, Vilém. *Hindúkuš*. Online. In: Wikipedia. 2013. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Vilém_Heckel#/media/Soubor:Heckel_Hindu_Kush_2.jpg. [cit. 2025-02-23].

Obrázok 7: Vilém Heckel, Hindúkuš, 1965

HECKEL, Vilém. *Hindúkuš*. Online. In: Wikipedia. 2013. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Vilém_Heckel#/media/Soubor:Heckel_Hindu_Kush_1965.jpg. [cit. 2025-02-23].

Obrázok 8: Slovenská národná strana, 2019

Slovenská národná strana. Online In: SNS. [2019]. Dostupné z: <https://www.sns.sk/sns-oslavuje-148-rokov-strana-bola-zalozena-6-juna-1871/>. [cit. 2024-12-21].

Obrázok 9: Päť centov, 2008

Národná banka Slovenska. *Päť centov*. Online In: NBS. [2008]. Dostupné z: <https://nbs.sk/bankovky-a-mince/eurove-mince/obehove/slovenske-euro-mice/>. [cit. 2024-12-21].

Obrázok 10: Viktor Hermély, Štrbské pleso II., 1953

HERMÉLY, Viktor. *Štrbské pleso II.* Online In: Tatragaleria. [2016]. Dostupné z: https://www.tatragaleria.sk/?id_menu=19843. [cit. 2024-12-23].

Obrázok 11: Anton Jasusch, Tatry, 1912

JASUSCH, Anton. *Tatry*. Online In: Web umenia. Dostupné z: https://www.webumenia.sk/dielo/SVK%3ATGP.O_391-a. [cit. 2024-12-23].

Obrázok 12: Ladislav Mednyánszky, Vysoké Tatry od Strážiek, 1880

MEDNYÁNSZKY, Ladislav. *Vysoké Tatry od Strážiek*. Online In: Web umenia. Dostupné z: https://www.webumenia.sk/dielo/SVK%3ASNG.O_2832. [cit. 2024-12-23].

Obrázok 13: Friedrich Murnau, Nosferatu, 1922

MURNAU, Friedrich. *Nosferatu*. Online In: ZCR Vysoké Tatry. 2016. Dostupné z: <https://www.tatry.sk/infocentrum/vysoke-tatry-v-umeleckych-dielach/vysoke-tatry-vo-filmoch/>. [cit. 2024-12-28].

Obrázok 14: Karol Plicka, Zem spieva, 1933

PLICKA, Karol. *Zem spieva*. Online In: Slovakiana. 2022. Dostupné

z:[https://slovakiana.sk/kulturne-objekty/cair-](https://slovakiana.sk/kulturne-objekty/cair-ko1jxxk?content=CAIR_DIV_IMAGES_1&contentDo=urn%3Anbn%3Ask%3Acair-do3f5uf&fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAAR2t9L3B56heJxuqBcyOXDxBpBMnJiUMZqd59MtfKS13mKdAb_xdYqAOPnO_aem_3uOAOb3M2sgWz74yer5U8w)

[ko1jxxk?content=CAIR_DIV_IMAGES_1&contentDo=urn%3Anbn%3Ask%3Acair-do3f5uf&fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAAR2t9L3B56heJxuqBcyOXDxBpBMnJiUMZqd59MtfKS13mKdAb_xdYqAOPnO_aem_3uOAOb3M2sgWz74yer5U8w](https://slovakiana.sk/kulturne-objekty/cair-ko1jxxk?content=CAIR_DIV_IMAGES_1&contentDo=urn%3Anbn%3Ask%3Acair-do3f5uf&fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAAR2t9L3B56heJxuqBcyOXDxBpBMnJiUMZqd59MtfKS13mKdAb_xdYqAOPnO_aem_3uOAOb3M2sgWz74yer5U8w).

[cit. 2024-12-28].

Obrázok 15a Obrázok 15b: Martin Hollý, Medená veža, 1970

HOLLÝ, Martin. *Medená veža*. Online In: KinoLumiere / ČSFD. Dostupné z:

<https://www.kino-lumiere.sk/klient-863/kino-241/stranka-8409/film-145262>.

<https://www.csfd.cz/film/23839-medena-veza/galerie/>. [cit. 2025-1-4].

Obrázok 16: Pavol Barabáš, Sloboda pod nákladom, 2016

BARABÁŠ, Pavol. *Sloboda pod nákladom*. Online. In: ČSFD. 2016. Dostupné

z:<https://www.csfd.cz/film/449848-svoboda-pod-nakladem/galerie/>.

[cit. 2025-14-1].

Obrázok 17: Pavol Barabáš, Vábenie výšok, 2017

BARABÁŠ, Pavol. *Vábenie výšok*. Online. In: ČSFD. 2017. Dostupné z:

<https://www.csfd.cz/film/519964-vabeni-vysek/galerie/>. [cit. 2025-14-1].

Obrázok 18: Karol Divald, Zelené pleso v Bielowodskej doline, 1873

DIVALD, Karol. *Zelené pleso v Bielowodskej doline*. Online In: Web umenia.

Dostupné z: https://www.webumenia.sk/dielo/SVK:SNG.UP-DK_5042.

[cit. 2025-1-4].

Obrázok 19: Karol Divald, Ľadové pleso pod Poľským hrebeňom, 1873

DIVALD, Karol. *Ľadové pleso pod Poľským hrebeňom*. Online In: Web umenia.

Dostupné z: https://www.webumenia.sk/dielo/SVK:SNG.UP-DK_5042.

[cit. 2025-1-4].

Obrázok 20: Karol Plicka, Vysoké Tatry z juhu, 1928

PLICKA, Karol. *Vysoké Tatry z juhu*. Online In: Web umenia. Dostupné z: https://www.webumenia.sk/cs/dielo/SVK:SNG.UP-DK_2011/zoom. [cit. 2025-1-6].

Obrázok 21: Karol Plicka, Vo Važci pod Tatrami, 1928

PLICKA, Karol. *Vo Važci po Tatrami*. Online In: Web umenia. Dostupné z: https://www.webumenia.sk/cs/dielo/SVK:SNG.UP-DK_1992/zoom. [cit. 2025-1-6].

Obrázok 22: Karol Plicka, Štrbské pleso, 1928

PLICKA, Karol. *Štrbské pleso*. Online In: Web umenia. Dostupné z: https://www.webumenia.sk/cs/dielo/SVK:SNG.UP-DK_1991/zoom. [cit. 2025-1-6].

Obrázok 23: Karol Plicka, Veľký vodopád, 1928

PLICKA, Karol. *Veľký vodopád*. Online In: Web umenia. Dostupné z: https://www.webumenia.sk/cs/dielo/SVK:SNG.UP-DK_1987/zoom. [cit. 2025-1-6].

Obrázok 24: František Krátký, Štrbské pleso, 1895

KRÁTKÝ, František. *Štrbské pleso*. Online. In: Web umenia. Dostupné z: https://www.webumenia.sk/cs/dielo/SVK%3ASNG.UP-DK_4528. [cit. 2025-12-1].

Obrázok 25: František Krátký, Lomnický štít, 1895

KRÁTKÝ, František. *Lomnický štít*. Online. In: Web umenia. Dostupné z: https://www.webumenia.sk/cs/dielo/SVK%3ASNG.UP-DK_4562. [cit. 2025-12-1].

Obrázok 26: Božena Mrhová, Štrbské pleso, [1975]

MRHOVÁ, Božena. *Štrbské pleso*. Archív múzea TANAP. [1975]. [cit. 2025-11-1].

Obrázok 27: Božena Mrhová, Chata pod Rysmi, [1975]

MRHOVÁ, Božena. *Chata pod Rysmi*. Archív múzea TANAP. [1975]. [cit. 2025-11-1].

Obrázok 28: Božena Mrhová, Tatranská Lomnica, [1975]

MRHOVÁ, Božena. *Tatranská Lomnica*. Archív múzea TANAP. [1975]. [cit. 2025-11-1].

Obrázok 29: Božena Mrhová, Starý Smokovec, [1975]

MRHOVÁ, Božena. *Starý Smokovec*. Archív múzea TANAP. [1975]. [cit. 2025-11-1]

Obrázok 30: Karel Skřipský, Vysoké Tatry, 1965

SKŘIPSKÝ, Karel. *Vysoké Tatry*. Online. In: Web umenia. Dostupné z: https://www.webumenia.sk/cs/dielo/SVK%3ASNG.UP-DK_1585-a. [cit. 2025-12-1].

Obrázok 31: Štefan Hamza, Jar v Tatrách, 1985

HAMZA, Štefan. *Jar v Tatrách*. Online. In: Web umenia. Dostupné z: https://www.webumenia.sk/dielo/SVK%3ATGP.F_16. [cit. 2025-12-1].

Obrázok 32: Alexander Jiroušek, Stredohrot z Lomnického sedla, 1977

JIROUŠEK, Alexander. *Stredohrot z Lomnického sedla*. Online. In: Web umenia. Dostupné z: https://www.webumenia.sk/dielo/SVK%3ATGP.F_12. [cit. 2025-12-1].

Obrázok 33: Karol Divald, Pod Slavkovským štítom, [1887]

DIVALD, Karol. *Pod Slavkovským štítom*. Archív Slovenského zväzu sánkarov. [cit. 2025-01-24].

Obrázok 34: Karol Divald, Sánkarská dráha na Hrebienku, [1887]

DIVALD, Karol. *Sánkarská dráha na Hrebienku*. Archív Slovenského zväzu sánkarov. [cit. 2025-01-24].

Obrázok 35: Karol Hegenbart, Nový Smokovec, [1910]

HEGENBART, Karol. *Nový Smokovec*. Archív Slovenského zväzu sánkarov. [cit. 2025-01-24].

Obrázok 36: Völgyesi Ferenc, Bez názvu, 1924

FERENC, Völgyesi. *Bez názvu*. Online. In: Facebook skupina Pomehore. 2024. Dostupné z: <https://www.facebook.com/photo?fbid=1151606586976053&set=pcb.1151606906976021>. [cit. 2025-02-25].

Obrázok 37: Miloš Vančo, Bez názvu, 1962

VANČO, Miloš. *Bez názvu*. Online. In: Web umenia. Dostupné z: https://www.webumenia.sk/dielo/SVK:SNG.UP-DK_1662. [cit. 2025-02-25].

Obrázok 38: Facebook, skupina Slovensko na historických fotografiách, 2025

FACEBOOK. *Skupina Slovensko na historických fotografiách*. Online. In: Facebook. 2025.

Dostupné

z: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1193919399402632&set=a.952672756860632>.

[cit. 2025-02-25].

Obrázok 39: Facebook, skupina Slovensko na historických fotografiách, 2024

FACEBOOK. *Skupina Slovensko na historických fotografiách*. Online. In: Facebook. 2024.

Dostupné z:

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=878846321108807&set=pb.100069503405603.-2207520000&type=3>. [cit. 2025-02-25].

Obrázok 40: Facebook, skupina Vysoké Tatry, 2024

FACEBOOK. *Skupina Vysoké Tatry*. Online. In: Facebook. 2024. Dostupné z:

<https://www.facebook.com/groups/SkupinaVysokeTatry>. [cit. 2025-13-1].

Obrázok 41: Facebook, skupina Vysoké Tatry, 2024

FACEBOOK. *Skupina Vysoké Tatry*. Online. In: Facebook. 2024. Dostupné z:

<https://www.facebook.com/groups/SkupinaVysokeTatry>. [cit. 2025-13-1].

Obrázok 42: Facebook, skupina Vysoké Tatry, 2024

FACEBOOK. *Skupina Vysoké Tatry*. Online. In: Facebook. 2024. Dostupné z:

<https://www.facebook.com/groups/SkupinaVysokeTatry>. [cit. 2025-13-1].

Obrázok 43: Facebook, skupina Vysoké Tatry, 2024

FACEBOOK. *Skupina Vysoké Tatry*. Online. In: Facebook. 2024. Dostupné z:

<https://www.facebook.com/groups/SkupinaVysokeTatry>. [cit. 2025-13-1].

Obrázok 44: Ladislav Kamarád, Noční panorama z Lapszanky - Polsko, 2018

KAMARÁD, Ladislav. *Noční panorama z Lapszanky – Polsko*. Online. In: Ladislav Kamarád.

2018. Dostupné z: <https://www.horolezec.cz/panoramata/nocni-panorama-z-lapszanky-polsko>. [cit. 2025-14-1].

Obrázok 45: Ladislav Kamarád, AutumnMorningundertheHigh Tatra Mountains, 2018

KAMARÁD, Ladislav. *AutumnMorningundertheHigh Tatra Mountains*. Online. In: Ladislav Kamarád. 2018. Dostupné z: <https://www.horolezec.cz/gallery/en/displayimage.php?album=21&pid=400>. [cit. 2025-14-1].

Obrázok 46: Robo Kočan, Svätojánska noc, 1994

KOČAN, Robo. *Svätojánska noc*. Online. In: Robo Kočan. 2020. Dostupné z: <https://robokocan.com/galeria/svetlom-do-tmy-1993-1997/>. [cit. 2025-10-1].

Obrázok 47: Robo Kočan, Život v 2 632 m.n.m, [1993]

KOČAN, Robo. *Život v 2 632 m.n.m*. Online. In: Robo Kočan. 2020. Dostupné z: <https://robokocan.com/galeria/svetlom-do-tmy-1993-1997/>. [cit. 2025-10-1].

Obrázok 48: Robo Kočan, Podtatranská idyla, [1993]

KOČAN, Robo. *Podtatranská idyla*. Online. In: Robo Kočan. 2020. Dostupné z: <https://robokocan.com/en/gallery/svetlom-do-tmy-1993-1997/>. [cit. 2025-10-1].

Obrázok 49: Michal Kern, Gravitácia II., 1976

KERN, Michal. *Gravitácia II.*. Online. In: Web umenia. Dostupné z: https://www.webumenia.sk/dielo/SVK%3APGU.I_17. [cit. 2025-10-1].

Obrázok 50: Michal Kern, Vytvoril som líniu, 1982

KERN, Michal. *Vytvoril som líniu*. Online. In: Web umenia. Dostupné z: https://www.webumenia.sk/dielo/SVK%3ASNG.K_17490. [cit. 2025-10-1].

Obrázok 51: Michal Kern, Z cyklu Naša Zem, 1976

KERN, Michal. *Z cyklu Naša Zem*. Online. In: Web umenia. Dostupné z: https://www.webumenia.sk/dielo/SVK%3ASNG.UP-DK_4480. [cit. 2025-10-1].

Obrázok 52: Rastislav Bero, Tatry VIII., 1980

BERO, Rastislav. *Tatry VIII.*. In: Slovak foto. 1986. [cit. 2025-03-09].

Obrázok 53: Rastislav Bero, Zrodenie hory, 1980

BERO, Rastislav. *Zrodenie hory*. In: Slovak foto. 1986. [cit. 2025-03-09].

Obrázok 54: Ján Motulko, Impresie od bielej čiary I., 1981

MOTULKO, Ján. *Impresie od bielej čiary I.* In: Slovak foto. 1986. [cit. 2025-03-09].

Obrázok 55: Ján Motulko, Impresie od bielej čiary II., 1981

MOTULKO, Ján. *Impresie od bielej čiary II.* In: Slovak foto. 1986. [cit. 2025-03-09].

Obrázok 56: Ján Motulko, Impresie od bielej čiary III., 1981

MOTULKO, Ján. *Impresie od bielej čiary III.* In: Slovak foto. 1986. [cit. 2025-03-09].

Obrázok 57: Ján Motulko, Impresie od bielej čiary IV., 1981

MOTULKO, Ján. *Impresie od bielej čiary IV.* In: Slovak foto. 1986. [cit. 2025-03-09].

7 ZOZNAM PRÍLOH:

Príloha P I: VOLNÝ PREPIS ROZHOVORU S FOTOGRAFOM – ROBO KOČAN (ONLINE, 26.2.2025).

PRÍLOHA P I: VOLNÝ PREPIS ROZHOVORU S FOTOGRAFOM

– ROBO KOČAN

Ovplyvnilo vaše rodné mesto Poprad a blízkosť Vysokých Tatier vašu fotografickú tvorbu? Ak áno, ako?

V podstate áno. Už ako malý chlapec som do Tatier chodieval so starými rodičmi, takže práve oni, viac ako rodičia, vo mne vybudovali vzťah k tomuto prostrediu. Tatry sa síce občas objavajú aj v mojej tvorbe, ale nie sú jej výraznou súčasťou. Mám ich skôr zafixované ako miesto na oddych a relax, kam chodím načerpať energiu. Dokonca tam často ani neberiem fotoaparát. Bolo obdobie, keď som cielene fotografoval tatranské pohľady, ktoré som nazýval „suvenírové fotky“. Predával som ich na ulici ako pohľadnice. Boli to prevažne čiernobiely, ručne zväčšované krajinárske fotografie.

Vidíte vo Vysokých Tatrách nejaký hlbší symbolický význam alebo sú pre vás iba spojené s detstvom?

Nie, nie sú len spomienkou na detstvo. Do Tatier chodím dodnes, hoci nie pravidelne. Nevyhľadávam populárne turistické trasy, skôr si volím menej frekventované miesta, kde viem, že nebude veľa ľudí – či už v zime alebo v lete. Pokiaľ ide o ich využitie v mojej tvorbe, bolo obdobie, keď som cielene hľadal rôzne pohľady na Tatry, ale aj na inú krajinu. Potom som na mieste improvizoval a pracoval so svetlom.

Čo vás priviedlo k experimentovaniu s dlhými expozíciami a maľovaniu svetlom?

Samotnú techniku som videl u rôznych fotografov, možno u Kamila Vargu alebo iných autorov, ktorí pracovali s dlhými expozíciami v noci. Zaujalo ma to, pretože už predtým som experimentoval s dlhou expozíciou, napríklad v sérii „Dialogy so sebou samým“, kde som sa v zábere viackrát násobil pomocou externého blesku. Ešte predtým som sa s týmto efektom stretol, keď som na Silvestra postavil fotoaparát na sídlisku a fotografoval ohňostroje či prskavky. Vedel som teda, ako dlhá expozícia funguje. K vedomému kresleniu svetlom však prišlo až neskôr – prvé zábery mohli vzniknúť v Anglicku. Pamätám si jednu z prvých fotiek s motívom „kravy nebeskej“. Bol tam aj záber „Prechádzka so svetlom“ na útese, táto fotka je čiernobiela. Nie som si istý, či ju mám niekde v archíve alebo na webe.

Majú nakreslené obrázky a zvieratá nejaký význam, prípadne kontext k danej krajine? Alebo sú to len náhodne „tvary“?

Majú určitý kontext. Nikdy som dopredu neplánoval, čo presne budem kresliť. Skôr som si vyhliadol miesto počas dňa, ktoré sa mi páčilo, a večer som sa tam vrátil. Po rozložení fotoaparátu som začal rozmýšľať, čo tam vytvorím. Napríklad na rúbanisku som svetlom dokresľoval chýbajúce smrek – bral som to ako energiu, ktorá po tých stromoch zostala. V inom prípade som zobrazil veľké žlté slimáky, len tak mi to napadlo, akoby karavána podobná ťavám. Farby som vyberal spontánne. Nikdy som nerobil opakovane ten istý záber, buď sa podaril na prvý pokus alebo nie.

Fotografie z tohto súboru vznikali na diapozitívy, prípadne farebný negatív, ako ste brali to, že nakreslené tvary sa museli podariť v podstate na prvý pokus?

Bral som to ako výzvu. Keď som si vybral miesto, väčšinou som mal predstavu, čo tam chcem robiť. Nebol dôvod sa vracieť, ak záber nevyšiel, tak som ho nepoužil. Mal som fotoaparát s políčkou 6x9, takže osem záberov, a vždy vyšla aspoň jedna alebo dve.

Vaše fotografie často balansujú medzi realitou a fikciou. Máte pocit, že Tatry sú samy o sebe tak trochu surreálne?

Nie, nemám. Možno je to tým, že keď človek vyrastá v určitom prostredí, vníma ho ako samozrejmosť. Niekomu z nížin môžu Tatry pripadať exotické, ale pre mňa sú bežnou súčasťou každodenného života, vidím ich z okna. Keď cestujem do exotických krajín, prvé dni tam intenzívne fotím, ale časom sa mi prostredie „opozerá“ a už ma nefascinuje tak ako na začiatku.

Tatry sú vo vašej tvorbe len akousi kulisou, nie hlavným motívom. Ako ste sa dostali k ich využitiu vo fotografiách?

Ako som už spomenul, Tatry cielene nefotím. Objavili sa v mojej sérii luminografií, keď som mal možnosť prespať na Lomnickom štíte. Tam vznikla napríklad fotografia „Život v 2 632 m.n.m.“ Vtedy som bol nadšený luminografiou, takže som ju skúšal všade, kde som mohol. V cykle sú zábery napríklad zo Zbojníckej chaty, Popradského plesa či Lomnického štítu. Niektoré však majú Tatry iba v pozadí – napríklad lúky pri Poprade s nakreslenými jeleňmi.

Dnes je luminografia považovaná za pomerne gýčovú. Ako ste to vnímali v čase, keď tieto fotografie vznikali?

Keď som sa jej venoval, nebolo to nič prevratne nové, ale zároveň nebola taká rozšírená ako dnes. Veľa fotografov to neskúšalo a ešte menej sa tomu venovalo dlhodobo. Dnes sú autori, ktorí to robia 30 či 40 rokov a stále to posúvajú ďalej. Napríklad Jan Pohribný. Myslím si, že keby som sa do toho pustil dnes, musel by som to tiež niekam posunúť. Už by som nerobil zvieratá či „lesné bytosti“. Moje luminografie boli vždy na hrane medzi gýčom a detskou fantáziou, to si uvedomujem. Už vtedy kurátori písali, že ide o spojenie dvoch svetov, reálneho a imaginárneho. Čiernobiele verzie pôsobili úplne inak, ale základ cyklu bol farebný.

Existujú vo vašom archíve aj iné projekty, ktoré sa nejakým spôsobom týkajú Tatier?

Fotil som Tatry skôr ako suvenírové fotografie, ktoré sa predávali turistom. Robil som aj kolorované verzie priamo na mieste. Voľnú tvorbu som s nimi spájal len okrajovo, napríklad v sérii „Tiene duchov“ sa objavujú Tatry na niekoľkých záberoch.

Ako sa podľa vás zmenilo vizuálne zobrazovanie Tatier vo fotografii za posledné desaťročia?

Tatry nesledujem cielene, ale často vidím len klasické krajinárske fotografie, takzvané „kalendárovky“. Technicky sú výborné, ale ničím ma neoslovujú. Chýba mi tam autorský pohľad.

Dajú sa ešte nafotiť originálne?

Určite áno. Je to vždy o kreativite fotografa. Aj keby študenti dostali ako zadanie „Tatry“, záležalo by na ich prístupe a na tom, ako ich vedie pedagóg. Vždy existujú nové možnosti a pohľady.

Ak sa povie „Tatry“, napadne vám nejaká konkrétna fotografia?

Nie, nemám taký jeden ikonický záber. Napríklad včera som bol v porote AMFO a zaujal ma záber bytoviek na sídlisku s Tatrami v pozadí. Bolo to odfotené na dlhé sklo a vyzeralo to, akoby hory rástli priamo z budov.

